

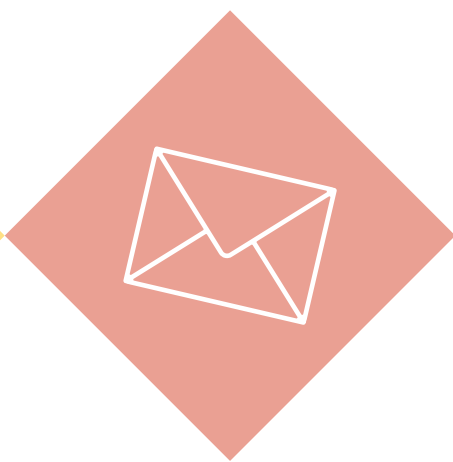
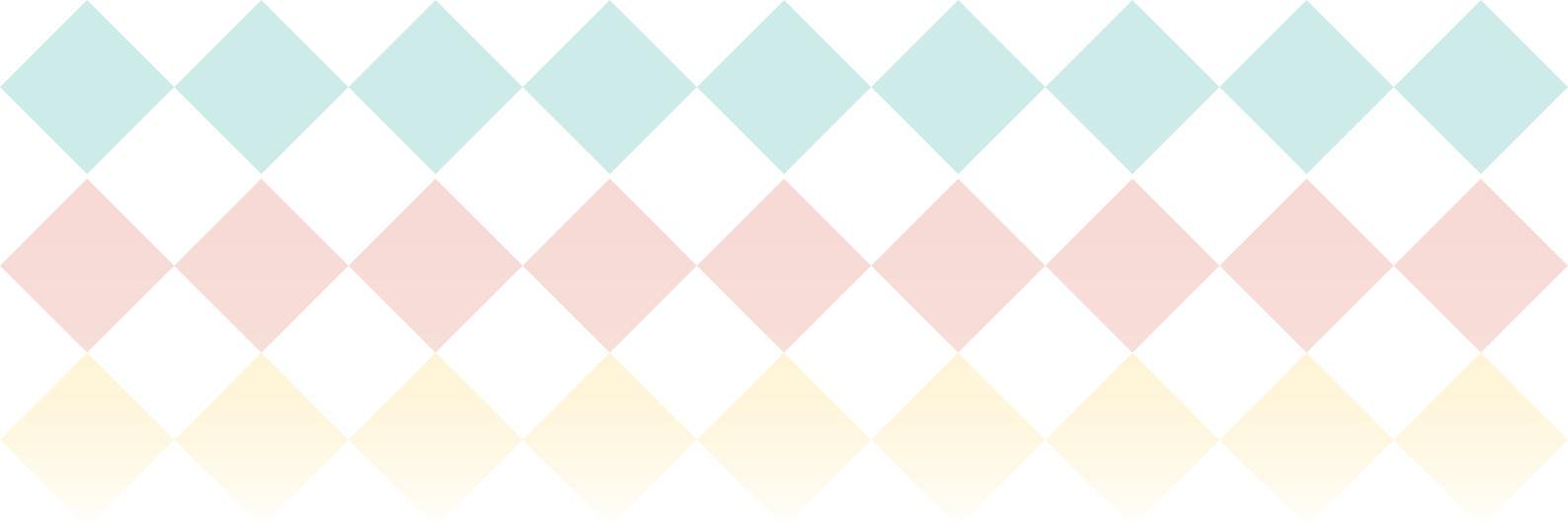
Namminerisamik inuuneqarneq

Innuttaasut Tiliuumut saaffiginnissutaannik nalilersuineq

Et selvstændigt liv

Analyse af borgerhenvendelser til Tilioq

Kolofon

Saqqummersitsisoq **Udgiver:** Tiliq 2020

Allaaserinnittoq aqqissuisorlu **Tekst og redaktion:**

Drude Daverkosen, Christina Johnsen, Oline Inuusuttoq Olsen og Anna Ida Hallgaard Jonsson

Assit **Foto:** Tiliq, SakteKino, private fotos

Nutserisoq **Oversætter:** Hans Møller

Kukkunersuisoq **Korrektur:** Anne Meinert

Ilusilersuisoq **Grafisk Design:** irisager.gl

IMARISAA

4	Eqikkaaneq
6	Siulequt
8	Aallaqqaasiineq
11	Periuseq paasissutissallu
13	Inuit innarluutillit qanigisaallu
17	Saaffiginnissutit suuneri
34	Inuttaasut suminggaanit saaffiginnittarpat?
39	Inerniliineq inassuteqaatillu
44	Ilanngussaq 1 Saaffiginninnernut pissutaasut
48	Ilanngussaq 2 Saaffiginnissutit iliuuseqarfigineri

INDHOLD

4	Resumé
6	Forord
8	Introduktion
11	Metode og data
13	Henvendelser - hvem og hvordan
17	Karakteren af henvendelserne
34	Hvor henvender borgere sig fra?
39	Konklusion og anbefalinger
46	Bilag 1 Årsag til henvendelse
51	Bilag 2 Reaktion på henvendelse

Eqikkaaneq

Saaffiginnissutit innuttaasunit Tiliumi piffissami 2017-imiit 2019-imum tiguneqartut nalunaarusiami uani nalilersorneqarput. Nalunaarusiami siunertaq tassaavoq Tiliup Inuit Innarluutillit Illersuisuata 2017-imi ukiakkut toqqarneqarnerata kingorna Kalaallit Nunaanni innarluuteqarluni inuunerup qanoq misigineqartarneranik ilisimasanik Tiliumi tunngavigineqartunik siaruaanissaq.

Nalunaarusiami inerniliineq pingaarneq tassaavoq inuit innarluutillit amerlasuut namminerisamik inuuneqarnissamut pisariaqartumik ikiorneqarneq ajortut. Nalilersuinermit inuit innarluutillit pillugit FN-imi ¹ isumaqatigiisummi nassuiaasernerarnerat aallaavigineqarpoq. Tamanik isiginnilluni nussuiaasiineroq, tassani innarluuteqarneq imatut paasineqarluni inuup piginnaasai piffissami sivisuumi annikillinerat inuiaqatigiinnilu aporfissat inuup inuiaqatigiit inuuneranni allat naligalugit peqataasinnaanginneranik kinguneqartut imminnut atassuteqarnerat. Nalilersuinerup takutippaa, innuttaasut Tiliumut saaffiginnittarnerannut pissutaaasoq annerpaaq tassaasoq aporfinnik taakkuninnga suujunnaartitsisussanik taparserneqartannginneq. Inuk innarluutillik inuiaqatigiinni taparserneqanngippat toqqaanissamut periarfissat annikillisarput, tamassumalu kinguneraa Kalaallit Nunaata Innarluutillit pillugit FN-imi Isumaqatigiisummi immikkoortoq 19-imum *Namminerisamik inuuneqarsinnaatitaaneq inuiaqatigiinnilu peqataatinneqarsinnaatitaaneq* eqqortitsinnginnera.

Kalaallit Nunaata immikkoortoq 19-imum siunissami eqqortitsinnaanissaanut tunngatillugu piujartortoq ernumanartoq tassaavoq Kalaallit Nunaata Innarluutillit pillugit FN-imi Isumaqatigiisummi immikkoortoq 7-imum *Meeqqat innarluutillit* eqqortitsinissamik pisussaaffiitut tunngatillugu saaffiginnissutit amerlangaatsiartut ajornartorsiutaasutut suussusilerneqarnerat. Meeqqat innarluutillit eqqortumik taparserneqarnissaat siusinnerusukku qulakkeerneqartillugu taakku inuiaqatigiinnut tapersiillutik inersimasutut namminerisamik inuunissaat ajornannginnerulissaaq.

Resumé

I denne rapport analyseres de henvendelser, Tilioq har modtaget fra borgere i perioden 2017-2019. Formålet med rapporten er at udbrede den viden, Tilioq har opbygget, siden Handicaptalsmanden blev udpeget i efteråret 2017, om hvordan det opleves at leve med et handicap i Grønland.

Rapportens overordnede konklusion er, at en stor gruppe personer med handicap ikke får den hjælp, der skal til for, at de kan leve et selvstændigt liv. Analysen tager udgangspunkt i FN's¹ handicapkonventions definition af personer med handicap. Det er en helhedsorienteret definition, hvor et handicap forstås som sammenspillet mellem en persons langvarige funktionsnedsættelse og de barrierer, der findes i samfundet, som gør, at personen ikke kan deltage i samfundslivet på lige fod med andre. Analysen viser, at den største årsag til, at borgere henvender sig til Tilioq, er, at de ikke har adgang til de støtteforanstaltninger, der kan nedbryde disse barrierer. Når personer med handicap ikke får hjælp til at indgå i samfundet, så indskrænkes deres valgmuligheder, hvilket betyder, at Grønland ikke lever op til FN's Handicapkonventions artikel 19 *Retten til et selvstændigt liv og til at være inkluderet i samfundet*.

En særlig bekymrende tendens, i forhold til om Grønland i fremtiden kan leve op til artikel 19, er et relativt højt antal af henvendelser, der er kategoriseret som problematiske i forhold til Grønlands forpligtelse om at overholde artikel 7 *Børn med handicap* i FN's handicapkonvention. Jo tidligere der sikres den rigtige støtte til børn med handicap, jo nemmere bliver det for dem at leve et selvstændigt voksenliv, hvor de bidrager til samfundet.

¹ Naalagaaffiit Peqatigiit qallunaatut Forenede Nationer naalisarlugu FN, allaaserisap sinnerani FN atornerqarpoq.

¹ FN er en forkortelse for de Forenede Nationer.

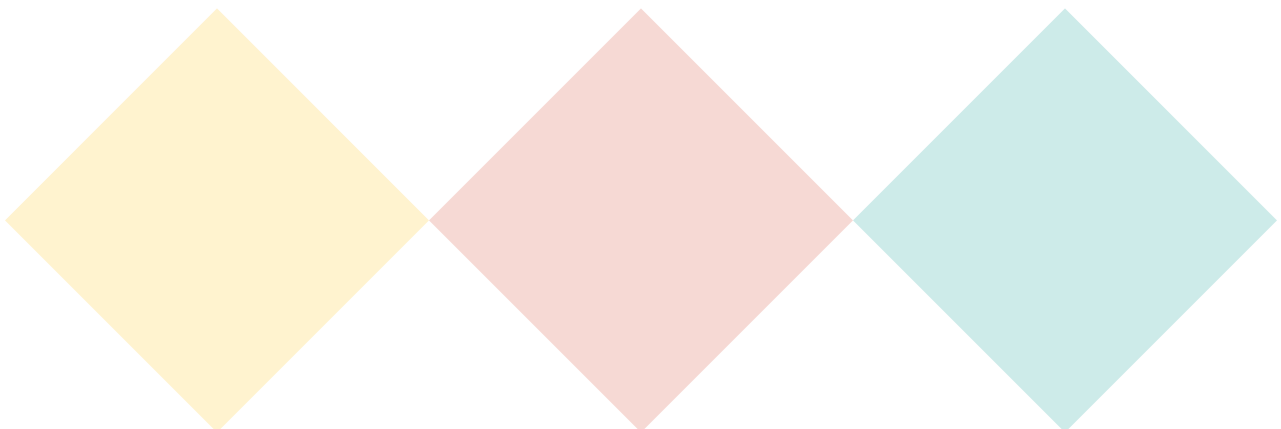
*Kingutileriffimmut tummeqqat kaassu-
takkaniq issiavilinnut aqputissaanngilaq.
Trappen til tandlæge er utilgængelig for
kørestolsbrugere og gangbesværede.*

Nalilersuinerup aamma takutippaa inuit innarluutillit nammin-
neq inuusinnaanermut eqqortumik taperserneqarnissamik peri-
arfissaqanngippata inuit innarluutillit kisimik sunnerneqarneq
ajortut, aammali qanigisaasut annertuumik sunnerneqartartut.
Asasaq allatulli periarfissaqanngippat angajoqqaatut, qaningi-
saasutut ikinngutitulluunniit isigiinnarnissaa ajornakusoorsin-
naavoq. Taamaammat saaffiginnissutit Tiliup tigusai affai sin-
nerlugit inunnut innarluutilinnut ilaqutaasunit qanigisaasuniillu
saaffiginnissutaapput.

Namminerisamik inuuneqarneq tassaavoq inuup innarluutillip
allat naligalugit inuiaqatigiinni peqataanera. Taamaalluni
inuuneruvoq inuup innarluutillip inuiaqatigiinni pigiliutiinnak-
kanik isumaqarfigineqarani, ikkataanani assigiinngisinneqara-
niluunniit peqataatinneqarnera. Inunnik innarluutilinnik aatsaat
tamakkiisumik peqataatitsisoqarlissaaq inuit innarluutillit inuia-
qatigiinni neqeroorutiniq tamarmiusunik atuisinnaappata pisa-
riaqartitaallu mianerineqarpata. Inuit innarluutillit pisinnaati-
taaffiiniq suliaqarneq tamakku angusimatinnagit naammaassi-
navianngilaq. Taamaammat nalunaarusiaq inuit innarluutillit
pisariaqartitaminnik taperserneqarnissaat qulakkeerniarlugu
nuna tamaat sulisoqarfiillu akimorlugit annertunerusumik suli-
niuteqarnissamik inatsisinilu assigiinngisinneqannginnissaat
qulakkeerniarlugu inassuteqaatinik naggaserneqarpoq.

Analysen viser desuden, at når personer med handi-
cap ikke har mulighed for at få den rette støtte til at
klare sig selv, så påvirker det ikke kun personer med
handicap, men også i høj grad deres pårørende. Det
kan være svært at se på som forældre, søskende el-
ler ven, når én man holder af ikke har de samme
muligheder som alle andre. Derfor er over halvdelen
af alle henvendelser, som Tilioq har modtaget, fra
pårørende til personer med handicap.

Et selvstændigt liv er et liv, hvor personer med han-
dicap kan deltage i samfundet på lige fod med alle
andre. Det er således et liv, hvor personer med han-
dicap er inkluderet i samfundet uden at blive mødt
af fordomme, mobning eller diskrimination. Den ful-
de inklusion af personer med handicap er først op-
nået, når alle samfundets tilbud er fuldt tilgængeli-
ge for personer med handicap og tager hensyn til
deres behov. Arbejdet for personer med handicaps
rettigheder er ikke slut, før dette er nået. Rapporten
afsluttes derfor med anbefalinger om en øget ind-
sats på tværs af landet og på tværs af institutioner
for at sikre, at personer med handicap får den støt-
te, de har behov for og lovmæssigt sikres imod dis-
kriminination.

Siulequt

Inuit innarluutillit Illersuisuattut sulininni innuttaasunit uannut Tiliumilu sulisunut atukkatik pillugit anngussisartunit tatigineqartorujussuuvugut. Taamaammat uanga allatseqarfiullu ajornartorsiutit tusakkatta ingerlateqqinnissaat pisussaaffigaarput. Tilioq innuttaasut saaffiginnissutaannik tigusatsinnik siullermeerluni aaqjissuussamik nalilersuivoq. Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffiinik suliaqarnitta saniatigut oqariartuutigineqartartut ilaannik uani nalunaarusiami kiisami ingerlateqqissinnaagatsigit nuannarutigaaarput.

Innuttaasut saaffiginnittarnerisigut ilisimalikkagut pillugit qujangaarpugut. Tiliup tunngaviumik naleqartitaasa ilaat tassavoq uppersassuseqarneq, aatsaallu tamanna angusinnaavarput inuit sullitatta – tassa inuit innarluutillit – inuunerisa pitsanngortinniakkatta qanoq inuuneqarnerannik ilisimasaqalerutta.

Atuarluarisi!

Forord

I mit virke som Handicaptalsmand møder jeg stor tillid fra borgere, som deler deres historie med mig og med Tilioq. Det er derfor min og sekretariatets pligt at videreformidle de problemstillinger, vi hører om. Det er første gang, at Tilioq laver en systematisk analyse af de borgerhenvendelser, vi modtager. Vi er rigtig glade for, at vi med denne rapport endelig kan dele nogle af alle de fortællinger, vi møder i vores arbejde med rettigheder for personer med handicap

Vi er i Tilioq meget taknemmelige for den viden, som vi får fra borgerhenvendelserne. En af Tilioqs grundlæggende værdier er troværdighed, og den får vi kun igennem viden om, hvordan virkeligheden er for de personer, vores arbejde er til for at forbedre – nemlig personer med handicap.

God læsning!

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga // Med venlig hilsen

Christina Johnsen

Inuit innarluutillit illersuisuat.
Handicaptalsmanden Christina Johnsen.

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

DISKRIMINATION
OG HANDICAP

aaata Siunnersuisoqatigiivi
skerettigheder

ESKERETTIGH
VLAN

16

Att: Tiliog
Kalaallit

TIL / Tiliog
Boks 3081
3911. sisimiut

Tiliog allakkatigut arlalinnit saaffigineqartarpoq.
Tiliog får mange henvendelser også pr. post.

Aallaqqaasiineq

Inuit innarluutillit Illersuisoqarfiat Tilioq Inuit innarluutillit Illersuisuata 2017-imi ukiakkut atorfinitsinneqarnerata kingorna innuuttaasunit siunnersorneqarusuttunit ilitersorneqarusuttunillu saaffigineqartalerpoq. Inuit innarluutillit Illersuisuat pillugu Inatsisartut Inatsisaanni (Inuit Innarluutillit Illersuisuat pillugu Inatsimmi) § 4, imm. 2 naapertorlugu Inuit Innarluutillit Illersuisuat ”inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii naammagittaalliuteqarsinnaanerilu pillugit siunnersuillunilu ilitersuisassaaq”.

Nalilersuinermi siunertaq tassaavoq Tiliup innuttaasorpasuarmit attaveqarfiguartakkatsinnit ilisimaligaanik ingerlatitseqqinnissaq. Inuit innarluutillit pillugit aqqissuussanik paasissutissaqarpiangilaq. Taamaammat nalunaarusiakku Kalaallit Nunaanni inuit innarluutillit atugaat pillugit ilisimasaqaleriartornermut taperseerusuppugut. Neriutigaarput sumi pisariaqartitsisoqarner-soq tunngavilersorluakkamik siunissami ilisimasaqalertoqarsinnaassasoq, taamaalilluni inuit innarluutillit sapinngisamik pitsaanerpaamik atugaqarnissaat qulakkeerneqassalluni.

Nalunaarusiami pineqarput saaffiginnissutsit Tiliup 2017-imiit 2019-imut tigonikuusai. Ulloq 1. januari 2020 inuit innarluutillit pillugit inatsit nutaaq atuutilersinneqarpoq. Inatsisip nutaap atuutilersinneqannginnerani Tiliup siunnersuisarnikuunerini taamaalilluni inatsit siusinnerusukku atunnikoq tunngavigneqarnikuvoq. Taamaammat ajornartorsiutit nalilersuinermi uani erseqqissarneqartut arlallit inatsimmi nutaami aallaavigneqarsinnaasimassapput. Tiliorli isumaqarpoq inatsisip nutaap akuerineqarnerani inuit innarluutillit ajornartorsiutaat tamarmik aqqiivigineqanngitsut. Nalilersuinermi uani inuit innarluutillit pisinnaatitaaffiisa qulakkeerneqarnissaanni aqqissuussaaner-mi ajornartorsiutit ilaat uparuarneqarput. Taakku tamaasa aqqiiviginissaanni Inatsisartut, kommunit ilinniarfiit, suliassanik suliarinnettartut ataasiakkaat, soqutigisaqartut kattuffiisa inuiaqatigiillu ataatsimut isigalugit annertuumik ataatsimullu suli-qarnissaat pisariaqarpoq.

Nalunaarusiami inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit innuttaasut qaqugukku soorlu siunnersorneqarnissamik ilitersorneqarnissamillu pisariaqartitsinerannik ataatsimut takussutissiisoqarpoq. Nalunaarusiap immikkoortuani siullermi kikkut Tiliup saaffiginnittarnerannik takussutissiisoqarpoq. Nalunaarusiap immikkoortuata aappaani saaffiginnissutit oqartussanut kikkunnut tunngassuteqarnerut saaffiginnissutillu Innarluutillit pillugit FN-imi Isumaqatigiisummut qanoq tunngassuteqarnerut allaaserineqarpoq. Tulliulugu innuttaasut saaffiginittut nunami sumingaaaneernerat allaaserineqarpoq Tiliullu qanoq suli-qarsinnaanera takussutissiorneqarluni. Nalunaarusiap immikkoortuani kingullermi nalunaarusiami inerniliinerit pingaarnerit

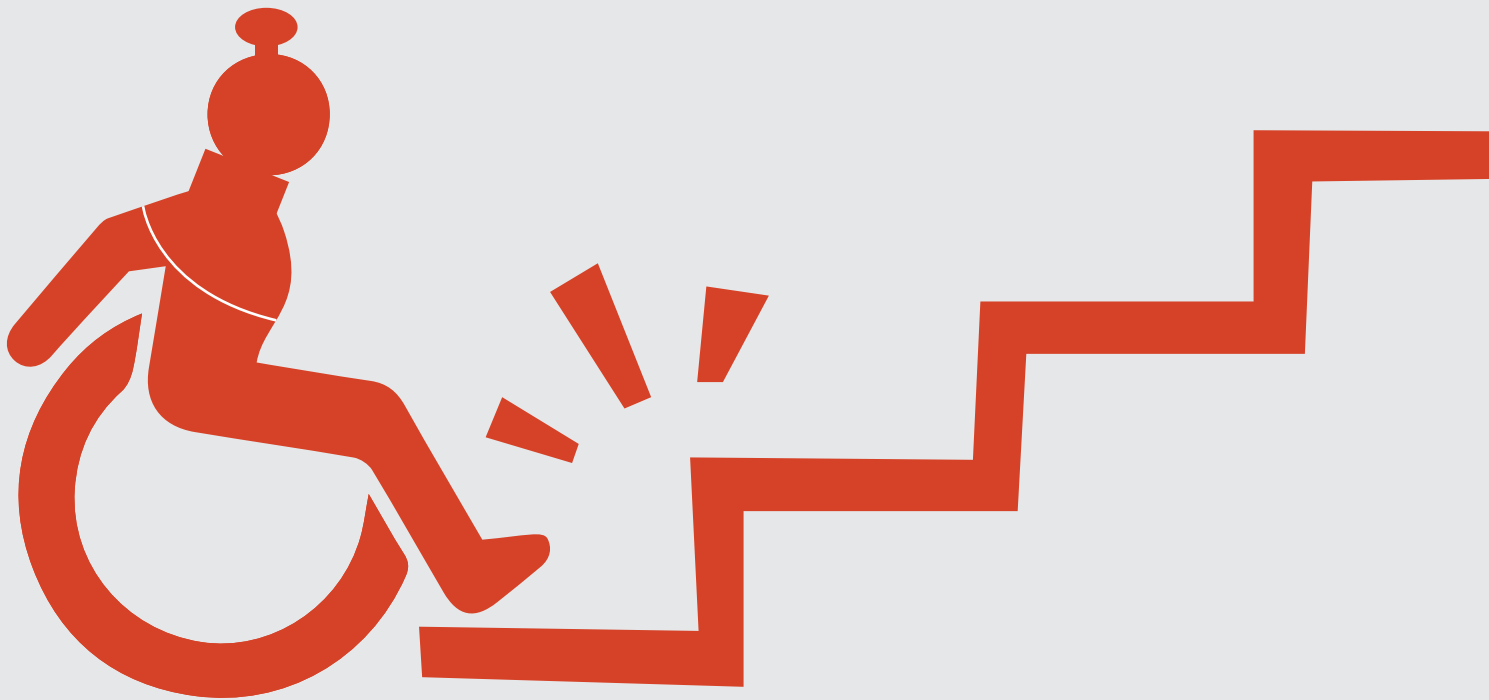
Introduktion

Handicaptalsmandsinstitutionen Tilioq har siden Handicaptalsmandens ansættelse i efteråret 2017 modtaget henvendelser fra borgere, der søger råd og vejledning. I henhold til Inatsisartutlov nr. 1 af 29. maj 2017 om Handicaptalsmand (Handicaptalsmandsloven) § 4 stk. 2 har Handicaptalsmanden til opgave at ”yde råd og vejledning til personer med handicap om deres rettigheder og klageadgang”.

Formålet med analysen er at videreformidle den viden, som Tilioq opnår igennem de mange borgere, vi konstant er i kontakt med. Der er stort set ingen strukturerede data om personer med handicap. Derfor ønsker vi med rapporten at bidrage til at opbygge viden om forholdene for personer med handicap i Grønland. Vores håb er, at der på sigt kan skabes en velunderbygget viden om, hvor der er behov for at sætte ind, så der sikres de bedst mulige forhold for personer med handicap.

Rapporten omhandler henvendelser, som Tilioq har modtaget fra 2017-2019. Den 1. januar 2020 trådte en ny lov om støtte til personer med handicap i kraft. Den rådgivning, Tilioq har givet, inden den nye lov trådte i kraft, har således været på baggrund af tidligere gældende lovgivning. Flere af de problemstillinger, der bliver fremhævet i denne analyse, kan derfor være adresseret i den nye lovgivning. Tilioq mener dog ikke, at vedtagelsen af den nye lov har løst alle problemstillinger for personer med handicap. Denne analyse peger på nogle strukturelle problemer med at sikre personer med handicaps rettigheder. At løse disse er en lang proces, der kræver stort arbejde og fælles indsats fra både Inatsisartut, kommuner, uddannelsesinstitutioner, den enkelte sagsbehandler, interesseorganisationer og i samfundet generelt.

Rapporten giver et overordnet billede af, hvornår og hvorfor befolkningen har behov for råd og vejledning om personer med handicaps rettigheder. I Rapportens første del gives et indblik i, hvem der henvender sig til Tilioq. I rapportens anden del beskrives karakteren af henvendelser, hvilke myndigheder de vedrører, og hvordan henvendelserne forholder sig til FN's Handicapkonvention. Dernæst beskrives, hvor i landet borgere henvender

**Piginnaanerit annikillinerat
+ akornut inuiaqatigiinnit pilersitaq
= innarluut**

**Funktionsnedsættelse
+ samfundsskabt forhindring
= handicap**

katersorneqarput inuillu innarluutillit pisinnaatitaaffiisa ataatsimoorluta qanoq pitsaanerpaamik qulakkeernissaat pillugu inassuteqaatit takuneqarsinnaallutik.

Tilioq innarluutillit pillugit isumaqatigiisummi innarluuteqarnermik nassuiaasiorneq aallaavigalugu sulivoq. Tassani inuit innarluutillit imatut paasineqarput inuit timikkut, tarnikkut siannissutikkut maluginiutikkulluunniit piginnaasaasa piffissami sivisuumi annikillinikuunerat, taakkulu aporfissat assigiinngitsut ilanngullugit allat naligalugit inuiaqatigiit inuuneranni tamakkii-sumik sunniuteqartumillu peqataanissaat akornusertaraat.

Inuit Innarluutillit Illersuisuat Tiliorlu sulianik suliarinninnissamut periarfissaqanngillat, kisianni innuttaasut pisinnaatitaaffiini naammagittaalliornissamullu periarfissaannik siunnorsinnaavaat. Pisut ilaanni sulianik taamatut pisariaqartitsiviusunik ilisimasaqalerutta kommuninut ernumassuteqarnek pillugu allagaqaateqartarpugut.

sig fra, og der tegnes et billede af Tilioqs rækkevidde. Af rapportens sidste del samles rapportens hovedkonklusioner, og der fremgår anbefalinger om, hvordan vi i fællesskab bedst sikrer personer med handicaps rettigheder.

Tilioq arbejder ud fra handicapkonventionens definition af handicap. Her forstås personer med handicap som personer, der har en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre.

Inuit innarluutillit illersuisuat aamma Tilioq sulianik ingerlatsinnaangillat, inuilli pisinnaatitaaffii aamma naammangitaalliorfissatut periarfissaat pillugit siunnersuisinnaavugut. Sulianilu ilaanni kommuninut ernumassuteqarnermik nalunaarusiorsinnaavugut, sulianik paasisaqarutta taamatut suliaqarnissamik pisariaqartitsisunik.

Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut inatsimmi § 33 malillugu Isumaginnittoqarfinni, peqqinnissaqarfinni ilinniartoqarfinnilu sulisut, inuk innarluutilik tapersiivigineqarnissamik pisariaqartitsisoq, inuussutissarsiutigalugu sulinerminnut atatillugu sulisup paasiguniuk imaluunniit ilimaginissaanut pissutissaqaruni, ingerlaannaq kommunalbestyrelsimut nalunaaruteqarnissamik sukannernerusumik pisussaaffeqarput.

Inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut inatsimmi § 32 malillugu Inuup innarluutillip atugarissaarneranut, peqqissusaanut imaluunniit ineriartorneranut navianartorsiortitsisumik atugaqartinneqartoq innuttaasup paasiguniuk, innuttaasup kialluunniit kommunimut nalunaaruteqarnissani pisussaaffigaa.

Handicaptalsmanden og Tilioq har ikke mulighed for at sagsbehandle sager, men vi kan rådgive borgere om deres rettigheder og klagemuligheder. I visse tilfælde laver vi en bekymringskrivelse til kommunerne, hvis vi bliver bekendt med sager, der kræver dette.

Ifølge § 33 i lovgivning om støtte til person med handicap har ansatte hos institutioner som f.eks. Tilioq skærpet pligt til at underrette kommunen, hvis den ansatte får kendskab til, at en person med handicap har behov for støtte.

Ifølge § 32 i lovgivning om støtte til personer med handicap har alle borgere pligt til at underrette kommunen, hvis borgeren får kendskab til, at en person med handicap lever under forhold, der bringer dennes trivsel, sundhed eller udvikling i fare.

TILIUMUT SAAFFIGINNISSUTIT

Kikkut Tiliumut saaffiginnissinnaappat: Innuttaasut kikkulluunniit Tiliumut saaffiginnissinnaapput. Innuttaasut innarluutillit, taakku qanigisaat, suliamik ingerlatsisut, oqartussat sulisoqarfiillu Tiliumut saaffiginnissinnaapput.

Tilioq sunik siunnersuisinnaava iltersuisinnaavalu: Tilioq inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii, maalaaruteqarsinnaanerat atugaallu pillugit siunnersuisinnaavoq iltersuisinnaallunilu.

Tilioq qanoq attaveqarfigisinnaavarput: Tilioq emailikkut: info@tilioq.gl oqarasuaatikkut 34 50 90 imaluunniit ulluinnarni nal. 10-14 nammineq saaffiginnilluni attaveqarfigineqarsinnaavoq.

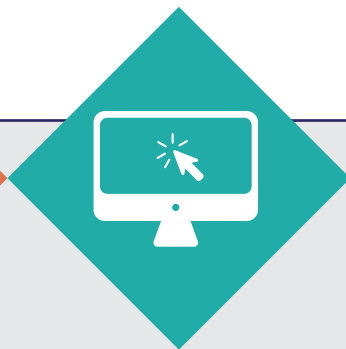

HENVENDELSER TIL TILIOQ

Hvem kan kontakte Tilioq: Alle borgere er velkomne til at kontakte Tilioq. Borgere med handicap, deres pårørende, fagpersoner, myndigheder og institutioner kan kontakte organisationen.

Hvad kan Tilioq rådgive og vejlede om: Tilioq kan yde råd og vejledning omkring rettigheder, klageadgang og personer med handicaps vilkår.

Hvordan kan vi kontaktes: Tilioq kan kontaktes på e-mail: info@tilioq.gl, pr telefon: 34 50 90 eller ved personligt fremmøde alle hverdage fra kl. 10-14.

Periuseq paasissutissallu

Tiliumut saaffiginnissutit tamarmik qarasaasiami nalunaarsuiffimmut allanneqartarput. Qarasaasiami nalunaarsuiffik taanna Tiliup innuttaasut 2017-imiit 2019-imut saaffiginnissutaannik nalilersuinermut tunngavigaa. Nalunaarusiami saaffiginnissutit tigusagut atorlugit pissutsit takutinneqarput aamma Kalaallit Nunaanni inunnut innarluutilinnut tamanut atuuttuunatik. Nalunaarusiami akerlianik inuit innarluutillit pitsaanerpaanik atugassaqaarnissaat qulakkeerniarlugu inuiaqatigiinni piujartortut isiginiassallugit soqutigintartut uparuarneqarsinnaapput.

Periuseq

Qarasaasiami nalunaarsuiffik paasissutissat amerlassusaannik pitsaassusilikkanillu imaqqarpoq. Paasissutissat amerlassusaat tassaapput paasissutissat kisinneqarsinnaasut uuttorneqarsinnaasullu, taamaalillutik kommuninit assigiinngitsunit qassit saaffiginninersut innuttaasorlu oqarasuaatikkut e-mailikkulluunniit saaffiginnissimanersoq takutissinnaavarput. Kisitsisit taakku immikkoortoq 3-mi allaaserineqarput. Inuit innarluutillit ilaqutaallu aamma immikkoortoq 5-imi. *Innuttaasut suminnaganit saaffiginnippat?* Immikkoortoq 4-mi. *Saaffiginnissutit suuneri paasissutissat pitsaassusaat allaaserineqarput.* Tassani saaffiginnissutit assigiinngitsut pingaarnertut immikkoortillugit katsersorneqarput, tassanilu piffissami 2017-imiit 2019-imut saaffiginnissutini tigusatsinni ajornartorsiutit annertunerit suuneri takuneqarsinnaapput. Qarasaasiami nalunaarsuiffimmi nalunaarsukkat pitsaassusilikkat pingaarnertut suussusilermeri assigiinngitsut malillugit immikkoortinneqarput. Tamanna isumaqqarpoq, allat paasissutissiissutigineqanngippata, saaffiginnissutit ataasiakkaat suussuliineri naleqqunnerup ataani inissinneqartartut. Paasissutissanik pitsaassusilikkanik suussusiliinerit saaffiginnissutit imarisaat Tiliullu tamanut tunngatillugu misilittagai tunngavigalugit suliarineqarput. Paasissutissanik pitsaassusilikkanik nalilersuineri tamassuma saniatigut ajornartorsiutinut tamanut tunngasunut assersuutit aalajangersimasut atorlugit assersuusioreqarput.

Assersuutit tamarmik kikkut saaffiginnittuunerisa ilisarnarunnaarsinneqarnissaat qulakkeerniarlugu taaguutit tamanut tunngasut atorlugit oqaasertalersorneqarput.

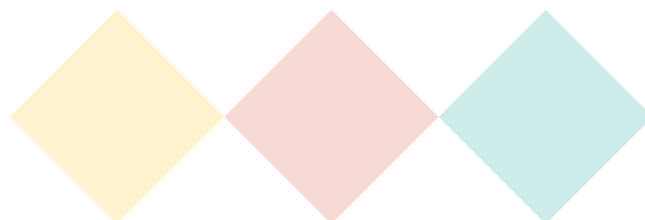
Metode og data

Alle henvendelser til Tilioq bliver indskrevet i en database. Det er denne database, som danner grundlaget for analysen af Tilioqs borgerhenvendelser fra 2017-2019. Rapporten afspejler de forhold, der kommer til udtryk gennem de henvendelser, vi modtager, og kan ikke generaliseres til alle personer med handicap i Grønland. Rapporten kan derimod pege på tendenser i samfundet, som er interessante at sætte fokus på for at sikre de bedste forhold for personer med handicap.

Metode

Databasen består af en blanding af kvantitativ og kvalitativ data. Kvantitativ data er oplysninger, der kan tælles og måles, således at vi kan give et billede af, hvor mange der har henvendt sig fra de forskellige kommuner, og om borgeren har henvendt sig over telefon eller e-mail. Disse tal er beskrevet i afsnit 3. Personer med handicap og deres pårørende og i afsnit 5. Hvor henvender borgere sig fra? I afsnit 4. Karakteren af henvendelser er data af mere kvalitativ karakter beskrevet. Her er de forskellige henvendelser samlet i overordnede kategorier, der gør det muligt at udlede de største problemstillinger, vi har modtaget henvendelser om i perioden fra 2017-2019. Det kvalitative materiale i databasen er kodet efter komplette kategorier, der ikke overlapper med hinanden. Det betyder, at med mindre andet fremgår, er hver henvendelse kodet under den kategori, den passer bedst under. Kategorierne er udarbejdet på baggrund af henvendelsernes indhold og Tilioqs generelle erfaringer. Analyserne af de kvalitative data er derudover eksemplificeret med konkrete eksempler på de generelle problemstillinger.

Alle eksempler er omformuleret med generelle termer for at sikre anonymitet.

Paasissutissat

Tilioq piffissami 2017-imi ukiakkumiit 2019-imut saaffiginnissutinik katillugit 353-inik tigusaqarpoq. Soorlu tabeli 1-imi takuneqarsinnaasoq innuttaasut saaffiginnissutaat Tiliup pilersinnekqarnerata kingorna amerlinikuupput. Tiliup 2017-imi saaffiginnissutit qulingiluut nalunaarsornikuai ². 2018-imi saaffiginnissutit 135-nut amerlipput. Tilioq 2019-imi saaffiginnissutinik 209-nik tigusaqarpoq. 2017-imi saaffiginnissutit ikinnerinut pissutaavoq Christina Johnsenip Inuit Innarluutillit Illersuisuatut siullertut ulloq 1. novembari 2017 atorfinitsinneqarnera, tamassumalu kingorna Illersuisoq innuttaasuni ilisarimalersinneqartussaani uulluni. Isumaqarpugut saaffiginnissutit 2018-imiit 2019-imut amerleriangaatsiarneri Tiliup taassumalu siunnersuisarnerata innuttaasuni ilisarimanekarneruleranik pissuteqartoq, tassa innuttaasut innarluutillit amerline-rannik pissuteqanngitsaq.

Tabeli 1:
Innuttaasut saaffiginnissutaat ukiunut agguarlugit

Ukioq	Saaffiginnissutit
2017	9
2018	135
2019	209
Katillugit	353

Innuttaasoq ataaseq assigiinngitsunik apequteqarluni arlaleriarluni saaffiginnissinnaasarpog. Taamaammatt saaffiginnissutit amerlassusaat innuttaasut Tiliumut saaffiginninnikut amerlassusaattut toqqaannartumik paasineqarsinnaanngillat. Innuttaasoq apequta ataaseq pillugu arlaleriarluni saaffiginnippat saaffiginnissutit ataatsit nalunaarsorneqartarpoq. Taamaalluni saaffiginnissutit amerlassusaasa ajornartorsiutit assigiinngitsut pillugit innuttaasut Tiliumut saaffiginnissutaasa amerlaqatigaat.

Data

Tilioq har i alt modtaget 353 henvendelser i perioden fra efteråret 2017 til 2019. Som det fremgår af tabel 1 er antallet af borgerhenvendelser steget, siden Tilioqs oprettelse. Tilioq har registreret ni henvendelser i 2017 ². I 2018 var dette antal steget til 135 henvendelser. I 2019 modtog Tilioq 209 henvendelser. Det lave antal af henvendelser i 2017 skyldes, at Christina Johnsen blev ansat som den første Handicaptalsmand den 1. november 2017, hvorefter kendskabet til Talsmanden og rådgivningsmuligheden skulle udbredes i befolkningen. Vi antager, at den forholdsvis store stigning i antallet af henvendelser fra 2018 til 2019 ligeledes skyldes et øget kendskab i befolkningen til Tilioq og dennes rådgivningsfunktion og altså ikke et øget antal af borgere med handicap.

Tabel 1: Borgerhenvendelser fordelt på år

År	Henvendelser
2017	9
2018	135
2019	209
I alt	353

En borger kan henvende sig flere gange til Tilioq med forskellige spørgsmål. Antallet af henvendelser kan derfor ikke oversættes direkte til antallet af borgere, der har henvendt sig til Tilioq. Hvis en borger henvender sig flere gange om det samme spørgsmål, bliver dette noteret under én henvendelse. Således svarer antallet af henvendelser til antallet af forskellige problemstillinger, som borgere henvender sig om til Tilioq.

² Tiliup saaffiginnissutit aatsaat 2018-ip aallartinnera aaqqissuussamik nalunaarsortalerpai, taammaammallu 2017-imi 2018-inillu aallartinnerani saaffiginnissutit tamarmiunngitsaq qarasaasiami nalunaarsuiffimmi nalunaarsorneqarnikuupput, tamannalu ilaatigut nalorninartogartitsilersinnaavoq.

² Tilioq begyndte først systematisk at registrere henvendelser fra begyndelsen af 2018, og derfor er ikke alle henvendelser fra 2017 og begyndelsen af 2018 registreret i databasen, hvilket kan skabe en vis usikkerhed.

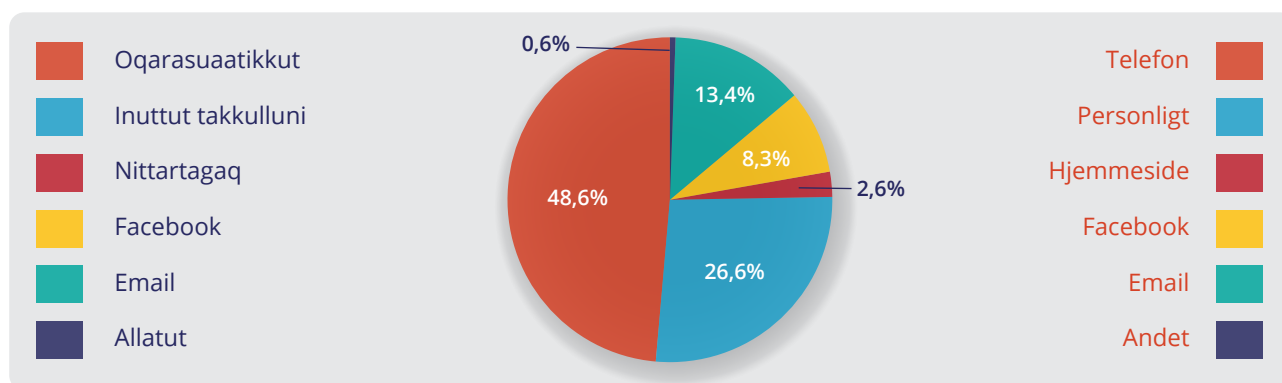
Inuit innarluutillit qanigisaallu

Inuit innarluutillit inunnullu innarluutilinnut qanigisaasut siunnersorneqarnissamik pisariaqartitsisinnaapput. Taamaalilluni inuk innarluutilik inummullu innarluutilimmut qanigisaasoq Tiliutum siunnersoqqusinnaapput. Tiliumi pissarsiarineqarsinnaanerput sapinngisamik annertutinniarsarisarparput, taamaalilluni Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlanerpaat attaviginissatsinnut periarfissaqarnissammata. Kikkut Tiliutum saaffiginissimanersut qanorlu saaffiginissimanersut nalilersuinerup immikkoortuani siullermi allaaserineqarput.

Innuttaasut Tiliutum saaffigininnermi atortagaat

Innuttaasut mailikkut, allakkatigit, oqarasuaatikkut, Facebook-ikkut namminerlu takkunnikkut saaffiginittarput. Tiliutum saaffiginissutit tamarmik affangajaat oqarasuaat atorlugu saaffiginissutaapput, sisamararterutaat sinnilaarlugit namminneq takkullutik saaffiginipput, tak. takussutissiaq 1. Kommunitili Tiliup nammineerluni najuuffigisaani affai sinnerlugit Tiliutum namminneq takkullutik saaffiginipput. Saaffiginissutit Tiliup Kommune Kujallermit tigusaata 59,1 procentii nammineq takkulluni saaffiginissutaapput, taavalu Qeqqata Kommuniani saaffiginissutit tamarmik 53,1 procenteraat. Aamma inuit namminneq innarluuteqartut pingajorarterutaat namminneq takkullutik saaffiginipput, akerialianik qanigisaasut Tiliutum saaffiginissutaat affai sinnerlugit oqarasuaat atorlugu saaffiginissutaapput.

Takussutissiaq 1: Saaffiginissutit saaffigininnermi atorneqartunut agguarlugit

Oqaaseqaat.: Una nalilersuineq saaffiginissutinik 353-nik tunngaveqarpoq. Pingasut saaffigininnerat qanoq pinersaq erseqqissumik allanneqarsimannigilaq, taamaattumillu uani takutinneqanngillat.

Henvendelser - hvem og hvordan

Både personer med handicap og personer, der er tæt på en person med et handicap, kan have behov for rådgivning. Det er således muligt for både personer med handicap og pårørende til en person med handicap at søge råd hos Tilioq. I Tilioq forsøger vi at være så tilgængelige som overhovedet muligt, så flest mulige borgere i Grønland har mulighed for at komme i kontakt med os. Denne første del af analysen beskriver, hvem der henvender sig til Tilioq, og hvordan de henvender sig.

Hvordan henvender borgere sig?

Borgere henvender sig pr. mail, post, telefon, Facebook og ved personligt fremmøde. Næsten halvdelen af alle henvendelser til Tilioq skete telefonisk, og lidt over en fjerdedel modtog vi ved personligt fremmøde, jf. figur 1. I de kommuner, hvor Tilioq har været fysisk til stede, var det dog over halvdelen, der henvendte sig personligt til Tilioq. 59,1 pct. af de henvendelser, Tilioq har modtaget fra Kommune Kujalleq, var personlige henvendelser, mens dette gælder for 53,1 pct. af alle henvendelser fra Qeqqata Kommunia. Desuden gælder det, at en tredjedel af personer, der selv har et handicap, henvendte sig til os personligt, hvorimod over halvdelen af de henvendelser, Tilioq fik fra pårørende, var telefonisk.

Figur 1: Henvendelser fordelt per kontaktkanal

Anm.: Denne analyse bygger på 353 henvendelser, ved 3 henvendelser er kontaktkanalen ikke noteret, og disse fremgår derfor ikke af figuren.

Saaffiginnissutit Tiliup tigusaaata sisamararterutaat allaganngorlugit saaffiginnissutaapput, akerlianik saaffiginnittut sisamaangaangata pingasut oqaloqatigiinnikkut saaffiginnissutaapput. Oqaloqatigiinnikkumalluni saaffiginninnerit amerlanerunerisa Tiliup innuttaasut akornaniinnissaata pingaaruteqarnera taku-tippaat. Taamaammat Inuit Innarluutillit Illersuisuat ukiumoor-tumik paasiniaalluni angalasarpoq, Inuit Innarluutillit Illersuisu-at tassani nunatsinni assigiinngitsunut angalasarpoq innuttaasullu najugaanni naapittarlugit. Innuttaasut arallit Tiliup sullin-niagai oqalunniarnermi innarluuteqartuupput inunnguusaasin-naasoq imaluunniit assersuutigalugu qaratsakkut aanaartoor-nikkut aakkulluunniit milittoornikkut pinngorsimasinnaasoq. Taamatut oqalunniarnermik ajornartorsiuteqarnerup oqara-suaat atorlugu saaffiginninnissaq ajornakusoortilersinnaavaa, tassanilu nammineerluni takkunermi attaveqarnermi timip ilusaagut takussutissat pingaaruteqarsinnaapput.

Kikkut saaffiginnittarpat?

Tilioq inunnut innarluutilinnut sanilliullugu ilaqutaasunit qanigisaasuniillu saaffiginnissutinik amerlanerusunik tigusaqartar-poq. Saaffiginnissutit tamarmik affaat sinnilaarlugit inunnut innarluutilinnut qanigisaasunit saaffiginnissutaapput, saaffigin-nissutillu Tiliup tigusaaata 40 procentingajai inuit innarluutillit namminneq saaffiginnissutigaa. Saaffiginnissutit sinneri 8,8 procentit sulianik suliarinnittartunit, sanilinit ernumassuteqar-tunit imaluunniit atuarfimmilinniartitsisunit, ilinniartunit aama innuttaasunit politikerinillu paasisassarsioartunit saaffigin-nissutaapput.

Ilaqutaasut saaffiginnittut amerlanerannut ilaatigut ima tunnga-veqarsoraarput, tassa angajoqqaat meeqqap innarluutillip atu-gai pillugit saaffiginnittarmata. Inunnut innarluutilinnut ilaqu-taasut saaffiginnittut pingajorarterutaat meeraq innarluutilik sinnerlugu Tiliutum saaffiginnittarput, saaffiginnittullu quliu-gaangata marluk missaat meeraq innarluutilik pillugu saaffigin-nittarput. Tamassuma saniatigut inoqarpoq inaarluutilinnik namminneq oqalussinnaanngitsunik saaffiginninnissamullun-niit nukissaqanngitsoqarluni, ilaqutaasullu taamaammaat taakku sinnerlugit saffiginnittarlutik. Tamanna Tiliup nunatsinni angalasarnermigut inunnillu innarluutilinnik naapitsisarnermi-gut iliuuseqarfiginiarsaraa.

Tamassuma saniatigut misigisarparput qatanngummut, meeq-qamut, angajoqqaamut ikinngummulluunniit innarluutilimmu-atatillugu ajornartorsiutit iliuuseqarfiginissaannut siunnersorne-qarnissamik taperserseqarnissamillu pisariaqartitsisoqartartoq. Qanigisaasunut pakatsinartorujussuusarpoq takusinnaallugu asasap innarluuteqartup inuiaqatiginni aporfissarpassuit qaa-ngerniarnissaanut pisariaqartumik ikiorneqanngikkaangat.

Hver fjerde henvendelse, som Tilioq har modtaget, var skriftlige, hvorimod tre ud af fire henvendelser var mundtlige. Denne overvægt af mundtlige hen-vendelser understreger vigtigheden af, at Tilioq er fysisk til stede for borgerne. Handicaptalsmanden har derfor årlige orienteringsrejser, hvor Talsman-den kommer rundt i landet og møder borgerne der, hvor de er. Flere borgere i Tilioqs målgruppe har et talehandicap, som kan være medfødt eller opstået efter f.eks. en hjerneblødning eller en blodprop. Et sådant talebesvær kan gøre det svært at henvende sig telefonisk, og her kan det personlige møde, hvor kropssproget kan hjælpe kommunikationen, være vigtigt.

Hvem henvender sig?

Tilioq har modtaget flere henvendelser fra pårøren-de end fra personer med handicap. Lidt over halv-delen af alle henvendelser blev foretaget af pårø-rende til personer med handicap, og næsten 40 pct. af de henvendelser, Tilioq har modtaget, var fra personer med handicap, der selv henvendte sig. De resterende 8,8 pct. af henvendelserne kom fra en blandet gruppe af sagsbehandlere, bekymrede naboer eller skolelærere, studerende og videns-søgende borgere og politikere.

Det høje antal af henvendelser fra pårørende anta-ger vi til dels skyldes, at pårørende til personer med handicap henvender sig med forhold angående et barn med et handicap. Hver tredje pårørende til personer med handicap henvendte sig til Tilioq på vegne af et barn med handicap, og ca. to ud af ti af de samlede henvendelser handlede om børn med handicap. Derudover er der en gruppe af personer med handicap, der ikke selv har et talesprog eller mangler overskuddet til at henvende sig selv, hvor-for pårørende henvender sig på deres vegne. Dette forsøger Tilioq i så høj grad som muligt at gøre op med ved at komme rundt i landet og møde perso-ner med handicap personligt.

Desuden oplever vi, at også pårørende har behov for råd og støtte til at håndtere de udfordringer, der kan være i forbindelse med at have en søskende, et barn, en forældre eller en ven, som har et handicap. Særligt kan det være meget frustrerende for pårø-rende at se til, når én man holder af ikke får den nødvendige hjælp til at håndtere de barrierer, der er i samfundet for deres pårørende med handicap.

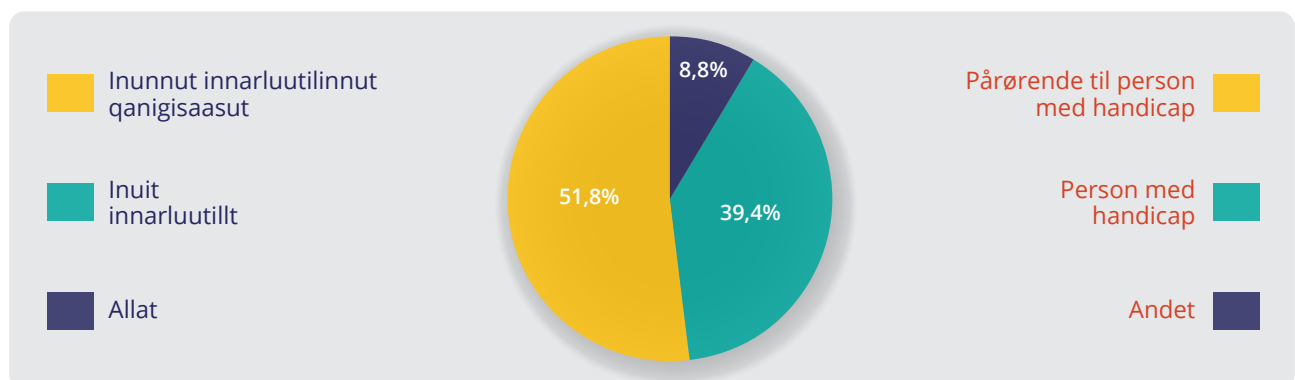
Angalanerit

Inuit Innarluutillit Illersuisuat Kalaallit Nunaannut tamarmut illersuisuuvog, taamaammallu inuit innarluutillit atugaat qanoq ittuunersut takuniarlugit nunami assigiinngitsunut angalasarnissaa pingaaruteqarpoq. Tilioq 2019-imi augustimi Kommune Kujallermiippoq, 2020-milu Qaanaaliarnissaq pilersaarutaavoq.

Rejser

Handicaptalsmanden er talsmand for hele Grønland, og det er derfor vigtigt for Tilioq at komme rundt i landet og møde borgerne og se, hvordan forholdene for personer med handicap er. Tilioq var i august 2019 i Kujalleq kommune, og i 2020 er planen, at turen går til Qaanaaq.

Takussutissiaq 2:
Saaffiginnissutit inunnut assigiinngitsunut agguarlugit

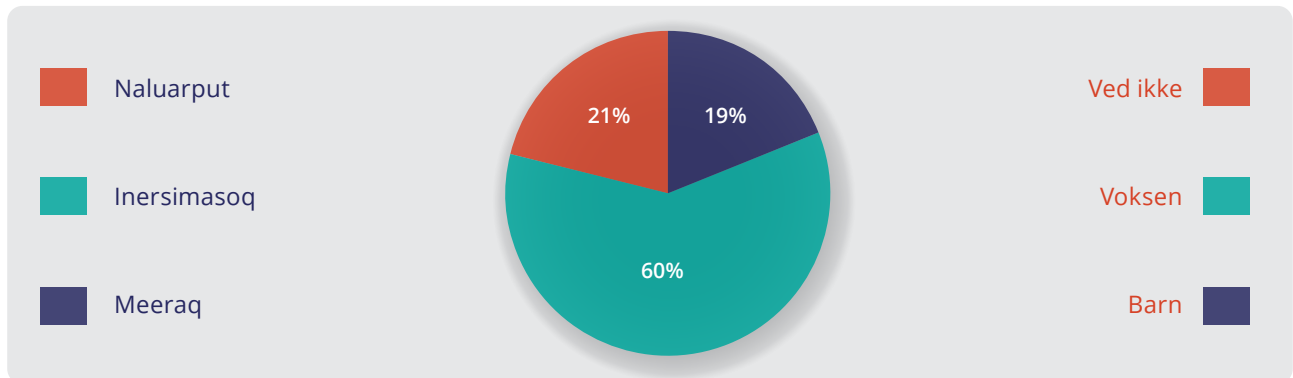

Figur 2:
Henvendelser fordelt per persongrupper

Oqaaseqaat.: Nalilersuineri saaffiginnissutit katillugit 353-iupput.

Anm.: Analysen består af i alt 353 henvendelser

Takussutissiaq 3:
Saaffiginnissutit ukioqassutisimut agguarlugit

Figur 3:
Henvendelser fordelt på aldersgrupper

Oqaaseqaat.: Nalilersuinermi saaffiginnissutit katillugit 353-iupput.

Oqaaseqaat.: Immikkoortoq ukioqassuseq paasissutissat qarasaasiami nalunaarsuiffimmi allanneqarnikut malillugit allanneqarpoq, taamaam-mallu annertuumik kukkuneqarsinnaanera sillimaffigineqassalluni, tamassumunnga aamma "naluara" amerlanerannut pissutaavoq.

Anm.: Analysen består af i alt 353 henvendelser.

Anm.: Kategorien alder er kodet, efter at data var indskrevet i databasen, og der skal derfor tages højde for en stor fejlmargen, dette er desuden grunden til den høje andel af "ved ikke".

Arnaq qatanngutini angut inersimasoq pillugu allappoq, nap-paatai assigiinngitsorpassuarnik suussusilerneqarnikuusut. Qatanngutaa angut illoqarfimmi allami najugaqarpoq. Isuma-gineqanngilaq. Illoqarfeqatiginngikkaanni qatanngullu nam-mineq atuarsinnaanngippat allassinnaanilu ikiornissaa ajornakusoorpoq.

En kvinde skriver til os vedrørende sin voksne bror, der har mange forskellige diagnoser. Broderen bor i en anden by. Ingen tager sig af ham. Det er svært at hjælpe ham, når man ikke bor i samme by, og når broderen ikke selv kan læse og skrive.

EQIKKAANEQ:

- Inuit innarluutillit qanigisaallu Tiliumut oqaloqatigininnikkut saaffiginnikkusunnerusarput.
- Inuit innarluutillit inunnut innarluutilinnut ilaqutaasunut sanilliullutik Tiliumut namminneq takkullutik saaffiginnikkusunnerusarput
- Inunnut innarluutilinnut ilaqutaasut inunnik innarluutilinnik tapersiinermut atatillugu ajornartorsiutit iliuuseqarfiginissaannut ikiorneqarnissamik taperserneqarnissamillu aamma pisariaqartitsisinnaapput.

OPSAMLING:

- Både personer med handicap og pårørende foretrækker at henvende sig mundtligt til Tilioq
- Personer med handicap foretrækker i højere grad end pårørende til personer med handicap at henvende sig personligt til Tilioq
- Pårørende til personer med et handicap kan også have behov for hjælp og støtte til at håndtere de udfordringer, de møder i forbindelse med at give støtte til en person med handicap.

Saaffiginnissutit suuneri

Inuit Innarluutillit Illersuisuata Inuit Innarluutillit Illersuisuat pillugu inatsit naapertorlugu inuit innarluutillit pillugit FN-imi isumaqatigiissut aallaavigalugu inuit innarluutillit pisinnaataaffiisa soqutisaasalu qulakkeerneqarnissaat siuarsarneqarnissaallu sulissutigissavai kiisalu inuit innarluutillit inuiaqatigiinni atugaat pillugit sammisaqassalluni ilisimatitsisassallunilu. Immikkoortumi uani innuttaasut Tiliumut saaffiginnikkaangata ajornartorsitutit Tiliumi tusarneqarneqarajuttartut allaaserineqarput, taakkulu inuit innarluutillit pillugit FN-imi isumaqatigiissut naapertorlugu Kalaallit Nunaata pisussaaffiitut naleqqiunneqarlutik.

Saaffiginninnertut pissutaasut

Saaffiginnissuterpasuarni Tiliup tigusaani pineqartarput ikiorneqarnissaq, pisinnaatitaaffiit pillugit nalornineq aamma pissutsit ilungersunartut pillugit nalunaarutiginninnerit erumasuteqarnerilluunniit, tassani inuit innarluutillit ilaqutaallu oqartussat immikkoortumik salliutitsinatik imaluunniit piginnaasaqannginneq isumalluuteqannginnerlu pissutigalugit kivitsisinaanatik. Innuttaasut Tiliumut saaffiginnissutigisartagaanni ersarissumik assigiittoqarnera nalilersuinerup takutippaa. Taakku tabeli 5-imi takuneqarsinnaapput.

Tabeli 5: Saaffiginnissutit, saaffiginnertut pissutaasunut agguarlugit

Saaffiginninnertut pissutaasut	Amerl.
Tapersiinerit atortorissaarutillu	107
Sulianik suliarinninneq	63
Ilinniagaqarneq immikkullu ilinniartitaaneq	26
Angerlarsimaffeqannginneq akiitsullu	24
Siusinaartumik soraarnerussutisiat soraarnerussutisiallu	24
Psykiatrii	19
Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit najugaqarfiillu	17
Assigiinngisitsineq	14
Allat	14
Ilaquttanik ikiuineq	11
Imminut narkorsaasersornerup kinguneranik atornerluineq	9
Eqqartuussaaniikkut inissinneqarneq	9
Tikeraarluni angalanerit	8
Innuttaasut/ilinniartut/politikerit paasisassarsiortut	8
Katillugit	353

Oqaaseqaat.: Suussusiliinerit ilanngussaq 1-imi itisilerneqarput.

Karakteren af henvendelserne

I henhold til Handicaptalsmandsloven skal Handicaptalsmanden arbejde for at sikre og fremme rettigheder og interesser for personer med handicap med udgangspunkt i FN's handicapkonvention samt rette fokus på og informere om vilkår i samfundet for personer med handicap. I dette afsnit gennemgås de problemstillinger, Tilioq oftest hører, når borgere henvender sig til Tilioq, og disse sættes i relation til Grønlands forpligtelser i henhold til FN's handicapkonvention.

Årsager til henvendelser

Mange af de henvendelser, Tilioq har modtaget, vedrører adgangen til hjælp, usikkerhed om rettigheder og underretninger eller bekymringer om alvorlige forhold, hvor personer med handicap og deres pårørende oplever, at myndighederne enten ikke prioriterer området eller simpelthen ikke evner at løfte det på grund af manglende kompetencer eller ressourcer. Analysen viser klare fællestræk for, hvad borgere henvender sig om til Tilioq. Disse fremgår af tabel 5.

Tabel 5: Henvendelser fordelt på årsag til henvendelse

Årsag til henvendelse	Antal
Støtteforanstaltninger og hjælpemidler	107
Sagsbehandling	63
Uddannelse og specialundervisning	26
Hjemløshed og Gæld	24
Førtidspension og alderspension	24
Psykiatri	19
Døgninstitution og bosteder	17
Diskrimination	14
Andet	14
Hjælp til pårørende	11
Misbrug som følge af selvmedicinering	9
Domsanbringelse	9
Besøgsrejser	8
Videnssøgende borgere/studerende/politikere	8
I alt	353

Anm.: Kategorierne er uddybet i bilag 1.

Tapersiissutit atortorissaarutillu

Tiliumut saaffiginnissutigineqartartut agguataarneranni taper-siissutit atortorissaarutillu pillugit saaffiginnissutinik amerlaner-paanik tigusaqartarpoq. Taakku saaffiginnissutit tamarmiusut pingajorarterutigingajaraat. Taamaallluta malugisarpa-put innuttaasut amerlasuut atortorissaarutinik inunnilluunniit ikor-fartuisunik inuiaqatigiinni aporfissat qaangernissaannut allallu naligalugit peqataatitsilersinnaasut pissarsiarineq ajoraat.

Arnap utoqqaap uini kræftimik napparsimasoq ernguttanilu inersimasoq qaratsamigut ajoqusernikoq nammineq paari-sarai. Erngutaa qaratsamigut ajoqusernermi kingorna sakkor-tuuliortartorujussuusarpoq. Oqilisaanneqarneq ajorpoq paarsinermiluunniit ikiorneqarneq ajorluni.

Arlallit malugisarpaat oqartussat suliaqarfillu assigiinngitsut imminnut oqaloqatigiinneq ajortut akornanni ajornartoortarlutik. Suliaq ataaseq suliaqarfiit akornanni ajornartorsiutaasoq piffissami sivisoorujussuarmi suliarineqarsinnaavoq, tassa sulia-qarfiit assigiinngitsut aningaasartuutigineqartussanut isumaqa-tigiittuaannarneq ajormata. Innuttaasoq apeqqutini taamaattu-ni atortorissaarutinik pissarsineq ajorpoq, tassa oqartussap allap suliamik tigusinissaa qulakkearniarlugu ataqatigiissakka-mik suliniuteqartoqarneq ajormat.

Angutip taliusallip peqqinnissaqarfik crememik tunniussisarun-naarmat taliusamut iluaqutaasussamik crememik tunineqar-nissani ajornartorsiutigaa. Angut ilisimatinneqarpoq innarluut pigiuagassaasoq tamannalu kommunip akisussaaffigigaa. Nalunaaruteqarnermi inatsit suli atuutilersinneqanngitsoq tun-gavigineqarpoq, crememullu allamit aningaasanik taperser-neqarnissamik qinnuteqarnissamik periarfissaqanngillat.

Støtteforanstaltninger og hjælpemidler

Tilioq modtager flest henvendelser under kategori-en støtteforanstaltninger og hjælpemidler. Denne kategori udgør næsten en tredjedel af alle henvendelserne. Vi oplever således, at mange borgere ikke får de hjælpemidler eller støttepersoner, der skal til for at overkomme de barrierer, de møder i samfundet, og som kan gøre dem i stand til at deltage på lige fod med andre.

En ældre kvinde passer selv sin kræftsyrge mand og voksne hjerneskadede barnebarn. Barnebarnet er meget voldsom efter at have fået sin hjerneskade. Hun får ingen aflastning eller hjælp til pasningen.

Flere oplever, at de kommer i klemme mellem de forskellige myndigheder og systemer, som ikke taler sammen. En sag, der ender i klemme mellem systemerne, kan tage meget lang tid, da de forskellige systemer ikke altid er enige om, hvem der skal afholde udgifterne. I sådanne spørgsmål ender borgeren uden hjælpemidler, da der ikke er en koordineret indsats for at sikre, at den anden myndighed tager over.

En mand med armprotese oplever problemer med at få udleveret creme til sin protese, da sundheds-væsenet ikke vil udlevere det længere. Manden har fået at vide, at det er et varigt mén, og at det er kommunens ansvar. Meddelelsen var baseret på en lov, der endnu ikke var trådt i kraft, og de stod uden mulighed for at søge om økonomisk støtte til cremen andre steder.

Sulianik suliarinninneq

Innuttaasut Tiliuumut saaffiginnittarnerinut pissutaanerpaaq alla tassaavoq kommunini sulianik suliarinnittarneq. Tassani pingaartumik sulianik sivosoorujussuarmik suliarinnittarneq tusarparput. Aamma kommunit allattuisussaataitanermik eqqortitsisannginnerat pillugu saaffigineqartartorujussuuvugut, tamassumalu kingunerisarpaa naammagittaalliutaasinnaasup Isumaginninnermi Naammagittaalliuteqartarfimmit suliarineqarsinnaannginnera. Isumaginninnermi Naammagittaalliuteqartarfik naammagittaalliutit kommunimit suliareqqittussanngortittariaqartapai, tassa suliap nalilersornissaanut naammattunik atortussaqaanngimmat.³ Ombudsmandi aamma nalunaarpoq, kommuninit akissuteqarfigineqartarani imaluunniit akisutigineqarutt paasiuminaatsusartut.⁴ Tamassuma suliamik suliarinninneq kinguarsaqqittarpaa, tusartuarparpullu sulianik suliarinninneq qaammatini ukiuniluunniit sivilissuseqarsinnaasartoq.

Issiavimmik kaassuartakkamik atuisoq oqaluttuarpoq inissiami quleriit pingajuanni najugaqarluni meeqqamullu naleqqut-tumik issiavimmik kaassuartakkamik atugassiinnarneqarsimalluni. Kommunimit ikiorneqaanngilaq. Kommunimit oqartoqarpoq ataatsimiittoqassasoq, suliamulli tunngatillugu ukiup affaata matuma siora siullermik saaffiginnittoqarneraniit sulimaannamut pisoqaanngilaq.

Kommunini sulianik suliarinnittarnermut tunngasunik tusagaqartuarparput, aammali ilinniarfinni peqqinnissaqarfimmilu sivilissuamik iliuuseqarniartarnerit ajornartorsiutaasinnaapput pissutissaqaanngitsumillu tassanngaannaq unitsinneqartarlutik.

Arnaq inunnguutsiminik niuini saarngisa naleriinngineranik innarluutilik skuunik naleqqussakkanik skuunillu atuinermini niuminut qerattaqqummiik peqqinnissaqarfimmit tunineqartarunnaarpoq. Pissutaasumik oqarfigineqaanngilaq, skuunillu taparserneqarniarluni sumut qinnuteqarsinnaaneranik ikiorneqarani.

Sagsbehandling

Den anden største årsag til, at borgere henvender sig til Tilioq, er sagsbehandling i kommunerne. Her er det særligt meget lange sagsbehandlingstider, vi hører om. Desuden får vi mange henvendelser om, at kommunerne ikke lever op til sin notatpligt, hvilket kan betyde, at en evt. klage over afgørelsen til Det Sociale Ankenævn ikke kan behandles. Det Sociale Ankenævn er ofte nødsaget til at hjemvise klager til at blive genoptaget af kommunen, da der ikke findes tilstrækkelig materiale til, at de kan vurdere sagen.³ Ombudsmanden beretter yderligere om at hun ofte ikke modtager svar fra kommunerne eller at svarene hun modtager er uforståelige.⁴ Dette er igen med til at forsinke sagsbehandlingen, og vi hører gentagne gange om, at sagsbehandling kan tage måneder eller år.

En kørestolsbruger fortæller, at hun bor i en lejlighed på 3. sal, og at hun kun har en børnekørestol til sin rådighed. Hun får ingen hjælp fra kommunen. Kommunen har sagt, at der skal være et møde, men der er ikke sket noget i hendes sag, siden hun første gang henvendte sig et halvt år tidligere.

Det er særligt kommunernes sagsbehandling, vi hører om, men også håndtering af langvarige forløb i uddannelses- og sundhedssystemet kan være problematiske og stoppe pludseligt uden grund.

En kvinde med en medfødt handicap oplever, at sundhedsvæsenet holder op med at give hende ortopædiske sko samt skinne til sko. Hun fik ingen begrundelse og ingen hjælp til, hvor hun selv skal gå hen for at søge om støtte til skoene.

³ Isumaginninnermi Naammagittaalliuteqartarfiup aamma Inuit Innarluutillit Illersuisoqarfiata ulloq 28. februar 2020 ataatsimiinnerannit allattugaq naapertorlugu

⁴ takuuk KNR d. 30.04.2020: knr.gl/kl/nutaarsiassat/innuttaasut-ombudsmandimut-maalaaarutaat-imaaginnavittut

³ Jævnfør notat fra møde mellem Det Sociale Ankenævn og Handicaptalsmandsinstitution d. 28. februar 2020

⁴ Jævnfør artikel i KNR d. 30.04.2020: knr.gl/da/nyheder/ombudsmanden-drukner-i-klager-fra-borgere

Ilinniagaqarneq

Ilinniagaqarneq, angerlarsimaffeqannginneq akiitsullu pillugit apeqqutit siusinaartumillu soraarnerussutisiat pillugit apeqqutit uagutsinnut saaffiginnissutaasartut immikkut tamarmik 7 procenteraat.

Ilinniagaqarneq pillugu saaffiginnissutini immikkut atuartitsineq meeqqanullu immikkut pisariaqartitsisunut atortorissaarutit pineqarajuttarput. Ajornartorsit malunnartog tassaavoq inuit innarluutillit ilinniagaqarnermut atatillugu sulinermik misiliiffissamik nassaarnissaq ajornartorsitutigisaraat taamaallutillu ilinniagaqarnertik naammassisinnaanagu.

Arnaq inuusuttoq annertuumik innarluutilik ilinniagaqarnermut atatillugu sulinermik misiliiffissaqanngilaq ilinniarninilu taamaammatt taamaattariaqarlugu.

Angerlarsimaffeqannginneq akiitsullu

Angerlarsimaffeqannginnermik akiitsoqarnermillu ajornartorsit Tiliumi tusakkatta ilungersunarnerpaat ilaagaat. Pineqartoq pillugu 2017-imiit saaffiginnissutinit tigusaatsinnit 24-usunit 21-t 2019-imi tiguagut. INI-mut akiitsuunerupput, taamaammallu inuit akiitsullit angerlarmaffeqarunnaarnissap killinganiittutut oqaatigineqarsinnaapput. Siusinaartumik soraarnerussutisiaqalernissamik inuilluunniit sulisinnaalersinniarlugit atortorissaarutit tunniussisarnermik suliasanik sivisuumik suliarinnittarne-rup kinguneranik akiitsoqaleriartortoqartarpoq. Inuk isertitaqarani suliffissaqarallarnissamullu periarfissaqarani utaqqisarpoq, taamaammallu akiitsoqaleriartortarluni. Tamanna inunnit soraarnerussutisiaqalernissamut sivisuumik utaqqisunit qaammammulluunniit ikiorsiissutit annikitsuarsuarnik aningaasartuutit matussutaasinnaangitsunik pisartagaqartunit saaffiginnissutit takutippaat.

Angut timimigut innarluutilik oqaluttuarpoq akiitsoqalersimaluni, inissiamit ukiuni 24-ni attartukkaminin anisitaanikuulluni maannakkullu ilisimasarisamini najugaqarluni. Timimigut innarluuteqarnerata suliffissamik nassaarnissaa ajornaku-soortippaa. Akiitsoqarnera isumaginninnermi inissiamik tunineqarnissaanut akornutaavoq.

Assigiinngisitsineq

Tilioq inunnit innarluutilinnit innarluutertik tunngavigalugu assigiinngisneqartutut ikkataasutulluunniit misigimasunit saaffiginnissutit 14-inik tigusaqarpoq. Taakkuli saniatigut saaffiginnissutit 35-ni saaffiginninnermut alla pissutaagaluartoq assigiinngisitaaneq ikkataanerluunniit oqaloqatigiinnermi oqaatigineqartoq allartornikuuarput. Tiliup ataatsimut isigalugu malugaa inuit innarluutillit pillugit ilisimasaqannginneq paasinnginnerlu inuiaqatigiinni nalornilersititsilersartut pigiliutiin-

Uddannelse

Spørgsmål om uddannelse, hjemløshed og gæld og spørgsmål om pension udgør hver især 7 pct. af vores henvendelser.

Henvendelser om uddannelse handler ofte om specialundervisning eller hjælpemidler til børn med særlige behov. Et andet gennemgående problem er, at personer med handicap har svært ved at finde praktikpladser, og dermed ikke kan gennemføre uddannelsen

Ung kvinde med handicap på videregående uddannelse kan ikke få en praktikplads og må afbryde sin uddannelse.

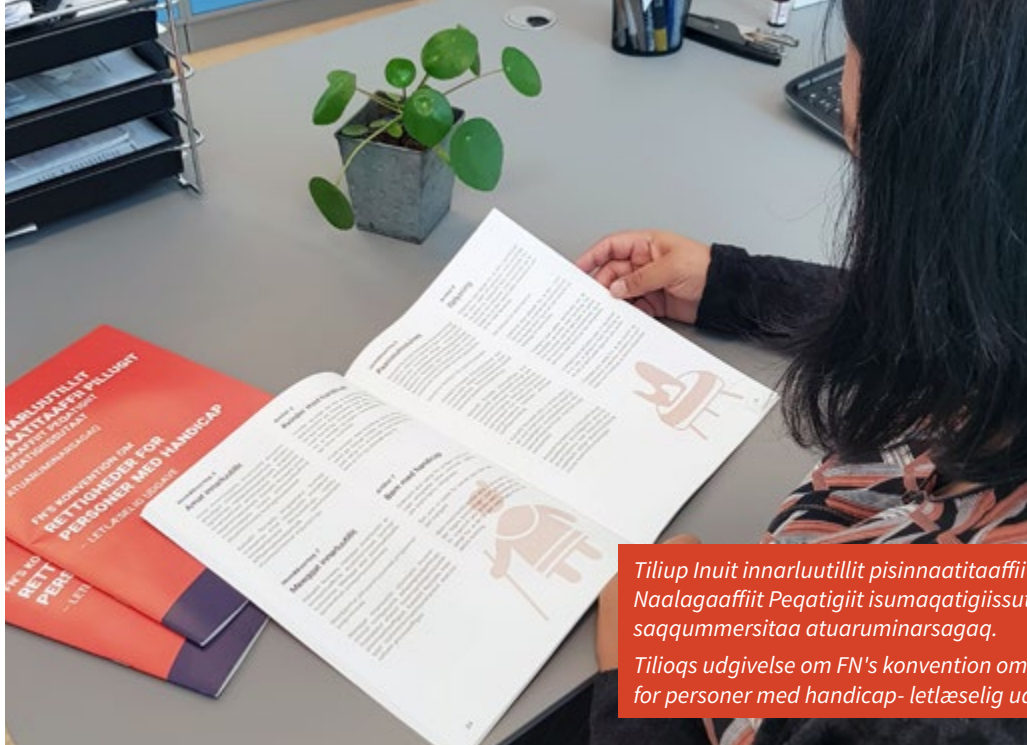
Hjemløshed og gæld

Hjemløshed og gæld er et af de mest alvorlige problemer, vi hører om i Tilioq. 21 af de i alt 24 henvendelser, Tilioq har modtaget om dette emne siden 2017, er modtaget i 2019. Gælden er typisk til INI, og personer med gæld kan derfor karakterises som på grænsen til hjemløshed. Gælden opbygges ofte som følge af lange sagsbehandlingstider for tildeling af førtidspension eller hjælpemidler, som skal gøre folk arbejdsdygtige igen. I ventetiden står personer med handicap uden indkomst og uden mulighed for at gå ud og varetage et midlertidigt job, hvorfor de opbygger gæld. Dette afspejles også i de henvendelser vi får fra folk, der venter lang tid på at få tildelt pension eller kun får tildelt en meget lille månedlig ydelse, der ikke dækker deres udgifter.

En mand med et fysisk handicap fortæller, at han havde fået gæld og var smidt ud af sin lejebolig efter 24 år og nu bor hos bekendte. Hans fysiske handicap gør det svært for ham at finde arbejde. Hans gæld står i vejen for, at han kan få tildelt en socialbolig.

Diskrimination

Tilioq har modtaget 14 henvendelser, som handler om personer med handicap, som oplever diskrimination eller mobning på baggrund af deres handicap. Vi har dog ved yderligere 35 henvendelser noteret, at diskrimination eller mobning blev nævnt under samtalen, hvor årsagen til henvendelsen egentlig var en anden. Tilioq oplever generelt, at uvidenhed og uforståenhed skaber usikkerhed og fordomme i samfundet om personer med handi-

Tiliup Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiisutaannik saqqummersitaa atuaruminarsagaq.

Tilioqs udgivelse om FN's konvention om rettigheder for personer med handicap- letlæselig udgave.

nakkanillu isumaqartitsilersartut, tamakkulu inuit innarluutillit allat naligalugit inuiaqatigiinni peqataanissaannut aporfiusorujussuusut.

Arnaq oqaluttuarpoq inuttut innarluutilittut ilinniarsimasutut malugisarlugu suliffeqarfiit inuit innarluuteqanngitsut sulisorerusunnerusaraat. Suliffeqarfiit atortorissaarutit suut pisariaqartinnerai pillugit paasissutissiissutai tusarnaartarpaat aporfiusunullu naleqqussarusunnginnertik pissutigalugu sulisorerusuttarnagu.

cap, hvilket er en stor barriere for, at personer med handicap kan indgå i samfundet på lige fod med alle andre.

En kvinde fortæller, at hun som uddannet person med handicap oplever, at virksomheder og arbejdspladser foretrækker personer uden handicap. Virksomheder lytter til hendes oplysninger om, hvilke hjælpemidler hun har behov for, men vælger hende fra, da de ikke ønsker at tilpasse sig forhindringerne.

EQIKKAANEQ:

- Inuit inuiaqatigiinni aporfiit qaangerniarlugit pisariaqartunik atortorissaarutunik tunineqarneq ajorput inummilluunniit ikorfartoqartinneqartaratik
- Sivisuumik sulianik suliarinnittarnerit inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni inatsisitigut innarlitsaaliugaaneranni ajornartorsiutaapput
- Atortorissaarutit immikkullu atuartitsinerit inuit innarluutillit ilinniaqarnissaasa qulakkeerqarnissaanut amigaataapput
- Inuit innarluutillit angerlarsimaffeqarunnaartut angalersimaffeqarunnaaleriaannaallu saaffiginnittut amerleriartut Tiliup 2019-imi malugaa
- Inuit innarluutillit inuiaqatigiinni pigiliutiinnakkanik isumaqarfigineqartarput, tamassumalu suliffeqarnissaq ilinniarnermulluunniit atatillugu suliffimmik misiliiffissaqarnissaq inuiaqatigiinnullu tapersiinnissaq ajornakusoortippaa.

OPSAMLING:

- Borgere får ikke de hjælpemidler eller støttepersoner, der skal til for at overkomme de barrierer, de møder i samfundet
- Lange sagsbehandlingstider er en udfordring for personer med handicaps retssikkerhed i Grønland
- Der er mangel på hjælpemidler og specialundervisning, der sikrer personer med handicaps adgang til uddannelsessystemet
- Tilioq har i 2019 oplevet en stigning i henvendelser om personer med handicap, der er ramt af hjemløshed eller er tæt på hjemløshed
- Personer med handicap oplever fordomme i samfundet, dette gør det svært at få et arbejde eller en praktisk plads og bidrage til samfundet.

Siunnersuisarneq iliuseqartarnerlu

Saaffiginnissutit Tiliup tigusai assigiingitsut assigiingitsunik iliuseqarfigineqartariaqarput. Tilioq siunnersuisarnissamik ilitsersuisarnissamillu piginnaatinneqarpoq, kisianni sulianik suliarinninnerit sulialluunniit ataasiakkaat tusagassiuutinut oqartussanulluunniit ingerlateqqissinnaanagit. Taamaammat suliasarput pingaarneq tassaagajuppoq inuit aqutissamut eqqortumut ingerlateqqinnissaat innuttaasullu inatsit aamma innarluutillit pillugit isumaqatigiissut malillugu sunik pisinnaati-taaffeqarnerisut ilisimatillugit.

Tabeli 6: Saaffiginnissutit Tiliup qanoq siunnersuineranut agguarlugit⁵

Siunnersuineq	Amerl.
Kommuni	55
Tusarnaaneq	47
Inatsit atuuttoq	44
Oqartussanut/suliaqarfinnut allanut innersuussineq	44
Ombudsmandimut naammagittaalliuteqarneq	35
Isumaginninnermi Naammagittaalliuteqartarfimmud innersuussineq	28
Siunnersuineq - allat	24
Pissassarfik	22
Isumaginninnermi Naammagittaalliuteqartarfimmud Ombudsmandimullu naammagittaalliuteqarneq	15
Allat	14
Innarluutillit pillugit isumaqatigiissut pillugu siunnersuineq	13
Napparsimasunut ilitsersuisartoq	12
Katillugit	353

Oqaseqaat.: Suussusiliinerit ilanngussaq 2-mi itisilerneqarput.

⁵ Saaffiginnissutit arlalinnik iliuseqarfigineqarajuttarput, taamaalilluni saaffiginnissummi ataatsimi kommunimut innersuussisoqartarpoq, inatsit pillugu siunnersuisoqartarpoq innuttaasut erumassutaannik tusarnaartoqartarpoq. Iliuutsit uani saaffiginnissummi ataatsimi iliuseqarneq ataaseq allanneqarpoq, tassa suliaqarfiit suut innuttaasunut innersuussutigineqarnerisa paasiniarnissaat soqutiginerugatsigu. Taamaammat oqartussanut innersuussilluni iliutsit toqqarneqarnerat malillugit suussusilerneqarput (kommuni, Ombudsmandi, Isumaginninnermi Naammagittaalliortarfik, Napparsimasunik Ilitsersuisartoq, oqartussat/suliaqarfiit allat, pissassarfik), suussusiliinerillu allat taamaalillutik oqartussanut aalajangersimasunut innersuussisoqanngippat toqqarneqarlutik.

Rådgivning og reaktioner

De forskellige henvendelser, Tilioq modtager, kræver forskellige reaktioner. Tilioq har mandat til at rådgive og vejlede, men kan hverken sagsbehandle eller tage enkeltsager op i pressen eller hos myndighederne. Derfor er vores vigtigste opgave ofte at lede folk videre på rette vej og oplyse borgere, der henvender sig, om hvad de har ret til ifølge lovgivningen og handicapkonventionen.

Tabel 6: henvendelser fordelt på hvilken type rådgivning Tilioq har givet⁵

Rådgivning	Antal
Kommunen	55
Lytte	47
Gældende lovgivning	44
Henvielse til anden myndighed/instans	44
Klage til Ombudsmanden	35
Klage til Det Sociale Ankenævn	28
Rådgivning - andet	24
Pissassarfik	22
Klage til både Det Sociale Ankenævn og Ombudsmanden	15
Andet	14
Rådgivning om handicapkonventionen	13
Patientvejleder	12
I alt	353

Anm.: Kategorierne er uddybet i bilag 2.

⁵ Der er ofte flere reaktioner på én henvendelse, således at der både henvises til kommunen, rådgives om loven og lyttes til borgerens bekymringer under samme henvendelse. Reaktionerne er her noteret med kun én reaktion pr. henvendelse, da vi særligt har været interesseret i at finde ud af, hvilke instanser, vi henviser borgere til. Reaktionerne er derfor kodet efter, at hvis der henvises til en myndighed (kommune, Ombudsmanden, Det Sociale Ankenævn, Patientvejleder, anden myndighed/instans, Pissassarfik), vælges denne, og de øvrige kategorier er således valgt, hvis der ikke er henvist til en specifik myndighed.

Innuttasut pisinnaatitaaffimminnik ilisimasaqannginnerat Tiliumi misigisorujussuuarput, taamaammallu eqqortumik ikiorneqarnissamik sumut saaffiginninissaq pillugu ilitersorneqarnissamik pisariaqartitsisartut. Piffissami 2017-imiit 2019-imut inatsit atuuttoq malillugu sunik pisinnaatitaaffeqarnersut 44-riarluta aamma innarluutillit pillugit isumaqatigiissut malillugu sunik pisinnaatitaaffeqarnersut 13-eriarluta siunnersuisarnikuuvugut.

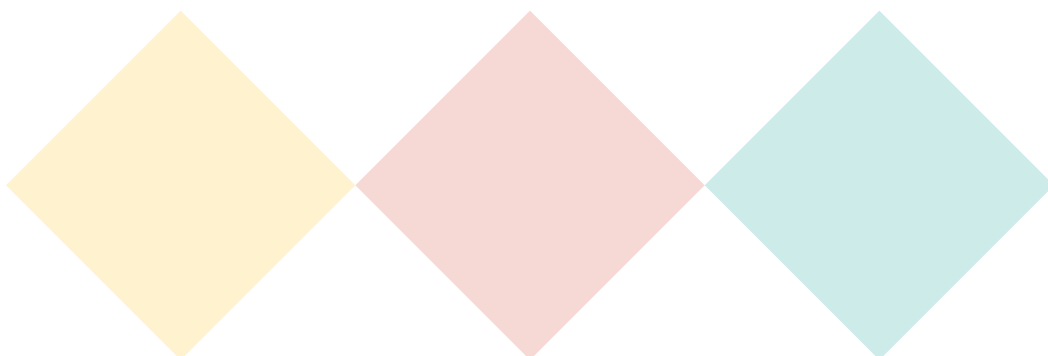
Innuttaasut kommunimit, peqqinnissaqarfimmit ilinniarfinniillu pisinnaatitaaffimminnik ikiorneqannginnerat ajorluartumik aamma tusartarparput. Innuttaasut taperserneqarnissamik ikiorsiissutinillu qinnuteqarnissamik imaluunniit suliap sivisualamik suliarineqarnera unittoorsimaneraluunniit tuavisaarutigeqqullugu kommunimut saaffiginninissamik 55-eriarluta innersuunnikuuagut. Suliassanik sivisuumik suliarinnittarnek (ilaatigut qaammatini ukiunilu) oqartussalluunniit allatigut sumiginnaanerat innuttaasup ombudsmandimut naammagittaalliornissaanik innersuunitsinnik kinguneqarsinnaavoq, katillugillu 50-eriarluta taamaaliornikuuvugut. Naliliigutta aalajangiusaq nalorninartumik suliarineqartoq innuttaasooq Isumaginninnermi Naammagittaalliortarfimmut naammagittaalliuteqarnissaanik siunnersortarparput, piffissamilu 2017-imiit 2019-imut katillugit 43-riarluta taamaaliornikuuvugut.

Uagutsinnut saaffiginnissutit arlallit inuup tusarnaaneranut piffissamik atuinita saniatigut allatigut iliuseqarnissamik pisariaqartitsiviineq ajorput. Tassaapput innuttaasut oqaluttuassartaminik oqaluttuarusuttut aamma inuit innarluutillit atugaannik ilisimasaminik uagutsinnut anngusserusuttut. Inuit innarluutillit ilaqaatasulluunniit inuiaqatigiinni allanik oqaloqateqarsinnaannginnertik pissutigalugu oqaloqateqarniarlutik inuillu innarluutertik qanoq iliuseqafiginerlugu oqaloqateqarnissamik pisariaqartitsisut saaffiginnittarput. Saaffiginnissutini 47-ni iliuuserisarput tasaanikuuvoq innuttaasup tusarnaanera. Tamanna taamaalilluni uagutsinnut saaffiginnissutit akulikinnerpaasa aapparaat. Saaffiginnissutit taakku Tiliup sulineranut pingaaruteqarput, tassa inuit innarluutillit inuiaqatigiinni aporfigisartaqaannik nalilerneqarsinnaanngitsumik paasisaqaarfisarsatsigit. Aammali saaffiginnissutit taamaattut amerlanerat ernumassuteqarnissamut tunngavissiipput, tassa ilimanarsisimmassuk inuit innarluutillit ilaqaatasullu saaffissaqanngitsut.

I Tilioq oplever vi i høj grad, at borgerne ikke kender deres rettigheder og derfor har brug for vejledning om, hvor de skal søge hen for at få den rette hjælp. Vi har 44 gange i perioden 2017-2019 rådgivet borgere om, hvad de har ret til ifølge gældende lovgivning og 13 gange om, hvad de har ret til ifølge handicapkonventionen.

Desværre hører vi også om, hvordan borgerne ikke får den hjælp, de har ret til af kommunerne, i Sundhedsvæsenet og i uddannelsessystemet. Vi har 55 gange henvist en borger til at gå til kommunen, enten for at søge om den støtte eller ydelse, de har ret til, eller for at rykke på en sag, der tager lang tid eller er gået i stå. Lange sagsbehandlingstider (til tider måneder og år) eller anden forsømmelse fra myndighedernes side kan resultere i, at vi henviser borgere til at klage til ombudsmanden, hvilket vi har gjort i alt 50 gange. Hvis vi vurderer, at en afgørelse er tvivlsom, rådgives borgeren til at klage til Det Sociale Ankenævn, dette har vi gjort i alt 43 gange i perioden 2017-2019.

Flere af vores henvendelser kræver ingen anden reaktion end at tage den tid, det tager at lytte til personen. Dette inkluderer både borgere, der vil fortælle deres historie og dele viden med os om forholdene for personer med handicap. Det er også henvendelser fra personer med handicap eller pårørende, der har brug for nogle at snakke med, fordi de ikke kan finde dette andre steder i samfundet, og personer der har behov for en snak om, hvordan man tackler sine handicaps. Ved 47 henvendelser har vores reaktion været at lytte til borgeren. Det er således vores anden hyppigste reaktion på de henvendelser, vi får. Disse henvendelser er vigtige for Tilioqs arbejde, da det er en uvurderlig kilde til viden om, hvad personer med handicap møder af barrierer ude i samfundet. Men der er også en grund til bekymring over det høje antal henvendelser i denne kategori, da det tyder på en mangel på steder at henvende sig for personer med handicap og deres pårørende.

Arnaq sianerpoq oqaluttuarlunilu uini ukiut marluk matuma siorna taqakkut milittoornikoq paarineqartariaqartoq paariniarlugu suliffimminit soraartariaqarnikuulluni. Ukiuni taakkunani marlunni ikiorneqarnissamik namminneq qinnuteqartarnikuugaluarlutik kommunimit ikiorneqarnikuunngillat.

Arnamut inersimasumut innarluutilimmut anaanaasup toquguni panimi kiap isumagissaneraa erumassuteqarpoq.

Anaanaasooq oqaluttuarpoq ernini immikkut klassimi atuartussanngorluni atualermat aliasulluni pakatsillunilu, 1. klassimi nalinginnaasutut erfalasoqanngilaq pinner-saasoqarsimananilu.

En kvinde ringer og fortæller, at hun har måtte sige sit job op for at passe sin plejekrævende mand, der blev ramt af en blodprop to år tidligere. De har ikke fået hjælp af kommunen i disse to år, selv om de har søgt om hjælp.

En mor til en voksen datter med handicap er bekymret for, hvem der skal tage sig af datteren, når moderen dør.

En mor fortæller, at hun var ked af det og skuffet, da hendes søn startede i skolen, hvor han skulle gå i en specialklasse. Der var ingen flag og pynt ligesom i de almindelige 1. klasser.

EQIKKAANEQ:

- Inuit innarluutillit inatsimmut atuuttumut tunngatillugu pisinnaatitaaffitik ilisimanngilaat
- Inuit innarluutillit oqartussanik namminneq pillugu suliaq naammaginnartumik suliarinnikkaat misigigajuttarpaat
- Inuit innarluutillit namminneq pillutik suliaq Ombudsmandimit imaluunniit Isumaginninnermi Naammagittaaliuteqarfimmit naliliiffigitinnissaanik pisariaqartitsigajuttarput
- Inuit innarluutillit ilaqaatallu tusaaneqarnissaminnik pakatsissutimillu tusaaneqarnissaannik pisariaqartitsisarput.

OPSAMLING:

- Personer med handicap kender ikke deres rettigheder i forhold til gældende lovgivning
- Personer med handicap oplever ofte, at myndighederne ikke behandler deres sag tilfredsstillende
- Personer med handicap har ofte behov for at prøve deres sag hos Ombudsmanden eller hos Det Sociale Ankenævn
- Personer med handicap og deres pårørende har behov for, at deres stemme og frustrationer bliver hørt.

Kommuni suliaq aalajangiiffiqineqareeraangat naammagittaaliuteqarnissamut periarfissanik innuttaasunut ilitersuisussaataaavoq. Tamanna isumaqarpoq innuttaasup kommunip aalajangiinerata qanoq naammagittaaliutiginnissaanik kommuni innuttaasumut ilisimatitsissaq. Innuttaasup naammagittaalliornissaq kissaatigipagu kommuni aamma naammagittaallitip immersornissaanik innuttaasumut ilitersuisussaataaavoq.

Isumaginninnermi Naammagittaaliuteqartarfik isumaginninnermi allaffissornikkut qullersaalluni suliaqarfiuvoq. Tamanna isumaqarpoq kommunip isumaginninnermi oqaasiinnartigut allaganngorlugulu aalajangiineri naammagittaaliutiginnissaanik. Suliaq aatsaat aalajangiiffiqineqareeraangat Isumaginninnermi Naammagittaaliuteqartarfimmut naammagittaalliortoqarsinnaavoq.

Ombudsmandi Namminersorlutik Oqartussat kommunillu inatsisit atuuttut allaffissornikkullu ingerlatsinnermi ileqqorissaarnissaq naapertorlugit allaffissornikkut ingerlatsinnerannik Inatsisartut sinnerlugit nakkutilliusuvoq. Ombudsmandip suliati aalajangiiffiqineqarnikut, suliati aalajangiiffiqineqarnikuunngitsut naammagittaaliortarfimmut pillugu naammagittaallitit suliarinnaavai. Ombudsmandi aamma nammineq suliniuteqarnermigut misissuisinnaavoq sulianillu ammaasinnaalluni.

Kommunen har pligt til at vejlede borgere om anke- og klagemuligheder, når en afgørelse er blevet truffet. Det vil sige, at kommunen skal oplyse borgeren om, hvordan borgeren kan klage over kommunens afgørelsen. Hvis borgeren ønsker at klage, har kommunen desuden pligt til at vejlede borgeren i at udfylde klagen.

Det Sociale Ankenævn er den øverste administrative instans på det sociale område. Det betyder, at du kan klage over kommunens mundtlige og skriftlige afgørelser på det sociale område. Man kan først klage til Det Sociale Ankenævn, efter en sag er afgjort.

Ombudsmanden kontrollerer på Inatsisartuts vegne, at selvstyret og kommunernes forvaltning sker i overensstemmelse med gældende ret og god forvaltningsskik. Ombudsmanden kan behandle afgjorte sager, ikke-afgjorte sager og klager over ankenævnet. Ombudsmanden kan desuden selv tage initiativ til undersøgelser og åbne sager.

Inuit innarluutillit pillugit FN-imi isumaqatigiissut

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit FN-imi isumaqatigiissut Kalaallit Nunaata akuerinikuuaa, tamassumalu kinguneraa Kalaallit Nunaata immikkoortut isumaqatigiissummi allassimasut eqqortissallugit pisussaaffigaa. [Tilioq.gl](#)-imi inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit naalagaaffiit peqatigiit Isumaqatigiissutaat atuaruminarsagaq [uani](#) aaamma isumaqatigiissut tamakkiisorlu [uani](#) atuarsinnaavatit.

Tiliulli malugisarpaa inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissut Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni tamakkiisumik malinneqarneq ajortoq. Pisinnaatitaaffiit innunnt innarluutilinnut tamakkiisumik iluaqutaanngitsut innuttaasut saaffiginnittarnerisigut tusarajuttakkagut tabelimi 7-imi takuneqarsinnaapput.

Tabeli 7: Saaffiginnissutit inuit innarluutillit pillugit FN-imi isumaqatigiissummi immikkoortuinut agguarlugit

Isumaqatigiissummi immikkoortoq	Amerl.
19. Namminerisamik inuuneqarsinnaatitaaneq inuiaqatigiinnilu peqataatinneqarsinnaatitaaneq	109
7. Meeqqat innarluutillit	61
24. Ilinniagaqarneq	36
28. Naammattunik inuussutissaqarneq inuttullu atukkatigut toqqissisimaneq	33
8. Paasisimasaaqalersineqarneq	31
25. Peqqissuseq	29

Oqaaseqaat: immikkoortut akulikinnerpaat arfinillit saaffiginnissutini pineqartut tabelimi ilanngunneqarput.

Oqaaseqaat: Saaffiginnissutini ataasiakkaani immikkoortut arlallit pineqarsinnaapput, Saaffiginnissutut arlallit suussilerneqanngillat, tassa saaffiginnittoqartarneratigut ilisimalikkagut immikkoortup sorliup ataaniinnersut qularnaatumik aalajangerneqarsinnaanngimmat

Immikkoortoq 19. Namminerisamik inuuneqarneq

Saaffiginnissutit quliugaangata pingasut inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit FN-imi isumaqatigiissummi immikkoortoq 19-imum attuumassuteqarput. immikkoortoq 19-imi pineqarput *Namminerisamik inuuneqarsinnaatitaaneq inuiaqatigiinnilu peqataatinneqarsinnaatitaaneq*. Namminerisamik inuuneqarsinnaatitaanermi pineqarpoq inuit innarluutillit allat toqqaanissamut periarfissaat assigalugit inuiaqatigiinni inuusinnaatitaasut. Tamassuma kinguneraa inuit innarluutillit inuiaqatigiinni peqataatinneqarnissamut peqataanissamullu pisariaqartunik taparserneqassaat atortorissaaruteqarnissaallu Kalaallit Nunaata qulakkiissagaa.

FN's Handicapkonvention

Grønland har tiltrådt FN's konvention om rettigheder for personer med handicap, hvilket betyder, at Grønland har forpligtiget sig til at overholde de artikler, der står i konventionen. Du kan læse konventionen i en letlæselig udgave på [Tilioq.gl](#) eller i sin fulde udgave på [Tilioq.gl](#).

I Tilioq oplever vi dog, at handicapkonventionen endnu ikke bliver fuldt opfyldt i det grønlandske samfund. De rettigheder, som vi gennem borgerhenvendelser oftest hører om, at personer med handicap ikke nyder fuldt ud, fremgår af tabel 7.

Tabel 7: Henvendelser fordelt på artikler i FN's handicapkonvention

Konventionsartikel	Antal
19. Retten til et selvstændigt liv og til at være inkluderet i samfundet	109
7. Børn med handicap	61
24. Uddannelse	36
28. Tilstrækkelig levestandard og Social Tryghed	33
8. Bevidstgørelse	31
25. Sundhed	29

Anm. 1: I tabellen er medtaget de seks hyppigste artikler, som henvendelserne kan refereres til.

Anm. 2: Der kan være knyttet flere artikler til hver henvendelse. Flere henvendelser er ikke kategoriseret, da den viden, vi har fra henvendelsen, ikke gør det muligt sikkert at afgøre, hvilken artikel de hører under

Artikel 19. Et selvstændigt liv

Tre ud af ti henvendelser kan kategoriseres under Artikel 19 i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. Artikel 19 dækker over *Retten til et selvstændigt liv og til at være inkluderet i samfundet*. Retten til et selvstændigt liv dækker over, at personer med handicaps har ret til at leve i samfundet med samme valgmuligheder som andre. Dette indebærer, at Grønland skal sikre, at personer med handicap får den støtte og de hjælpemidler, der skal til, for at de er inkluderet og kan deltage i samfundet.

Arnaq tappiitsoq oqaluttuarpoq inuttut innarluutilittut kommunimi nalunaarsorneqarsimagaluarluni kommunimit ikiorneqartarani. Tappiitsutut atortorissaarutinik qinnuteqartarnikuuvoq kommunimiilli arlaleriarluni itigartinneqartarnikuulluni. Itigartitsinerit tunngavilersorneqarput ilaqutaqartoq sinnerluni takusaqarsinnaasunik. Oqaluttuarpoq inuttut innarluutilittut pisinnaatitaaffeqanngitsutut misigisarluni.

Qulaaniittoq assersuutaavoq Tiliup innuttaasut saaffiginnittarnerisigut ilisimaligaasa ilimanarsisikkaat Kalaallit Nunaata immikkoortoq 19 eqqortippiarneq ajoraa. Inuit innarluutilit nammineerlutik inuuneqarnissamut eqqortumik ikiorneqanngikkunik ilaquttaminnik pisariaqartitsisinneqalersartut. Tabelimi 5-imi tamanna tunngavilersorneqarpoq, tassani takuneqarsinnaavoq tapersiissutit atortorissaarutillu innuttaasut Tiliumut saaffiginnittarnerannut pissutaanerpaasut.

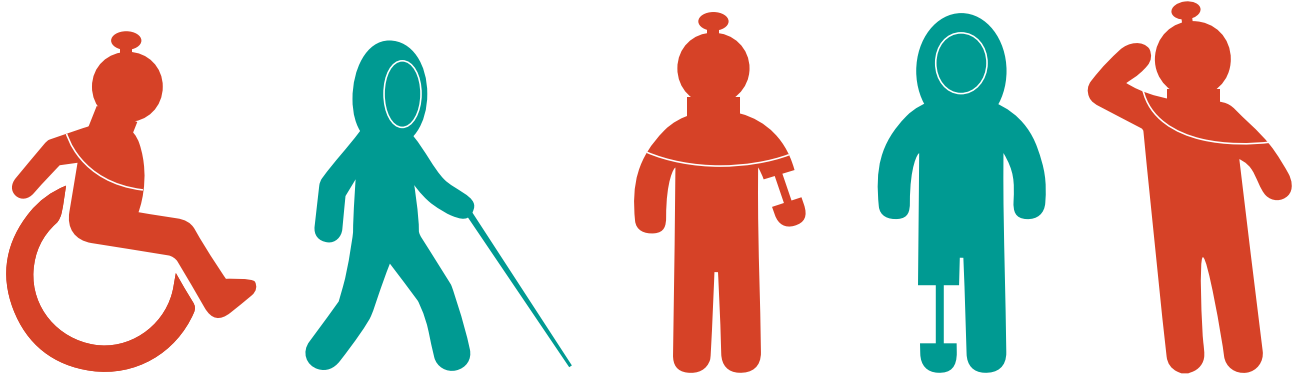
En blind kvinde fortæller, at trods hendes registrering som person med handicap i kommunen, oplever hun, at kommunen ikke hjælper hende. Hun har søgt om hjælpemidler som blind, men har gentagne gange fået afslag fra kommunen. Afslagene begrundes med, at hun har familie, der kan se for hende. Hun fortæller, at hun oplever at stå uden rettigheder som person med handicap.

Som ovenstående er et eksempel på, tyder den viden, Tilioq har fået igennem borgerhenvendelser, på, at Grønland ikke lever særlig godt op til artikel 19. Personer med et handicap gøres afhængige af pårørende, når de ikke får den rette hjælp til at klare sig selv. Dette er underbygget i tabel 5, som viser, at støtteforanstaltninger og hjælpemidler er den største årsag til, at borgere henvender sig til Tilioq.

Inuk innarluutilik ikiutininik illoqarfimmi iluani angalanissaminut iluaqutaasussanik pigisalik.

En borger med et fysisk handicap har de rette hjælpemidler til at komme rundt, der hvor han bor.

Immikkoortoq 7. Meeqqat innarluutillit

Saaffiginnissutit 61-it immikkoortumut 7-imut tunngapput, tassa Meeqqat innarluutillit. Meeqqat innarluutillit meeqqat allat pisinnaatitaaffiisa assinginiq pisinnaatitaaffeqartinniarlugit Kalaallit Nunaat isumaqatigiisummi pisariaqartunik iliuuseqartussaataavoqm, tassunga ilanngullugit pingaartumik atortorisarutit paaqqinnittarfinni, ilinniarfinni peqqinnissaqarfimmilu atorfigisartagaannik suujunnaarsitsisut.

Nukappiaraq meeqqanik paaqqinnittarfinniittoq inummik ikorfartulerneqarpoq. Meeqqanik paaqqinnittarfinni "nalinginnaasunik" sulisoqanngippat inuk ikorfartuisoq perorsaasutut atorneqartarpoq. Nukippiaraq ikorfartulerneqartoq taamaalilluni pisariaqartitaminik ikorfartorneqarneq ajorpoq, tassa inuk ikorfartuisoq meeqqamik ikorfartuinani paarinninani allanik suliaqarnissamik peqquneqartarmat.

Meeqqaat, meeqqat peroriartornissaannik qulakkeerinnittunik atugarissaarnermi immikkoortorpassuanik ataatsimut isigalugu atugaqartarput. Meeqqat innarluutillit immikkoortut taakkua imminnut oqaloqatigiittarnissat ataatsimullu isiginnilluni suliniteqarnissaq pisariaqartippaat, tassa meeraq ulloq unnuarlu innarluuteqartuusarmat. Kisianni assersuutip ataaniittup ersarissumik takutippaa Kalaallit Nunaanni atugarissaarnermi meeqqat innarluutillit ataqatigiissakkanik suliniteqarfigineqarnissaat qulakkeerneqanngitsoq. Meeraq atugarissaanngitsoorsinnaavoq angajoqqaallu meeqqaminnik pitsaanerpaamik paarinninnissami ajornartorsiortinneqalersinnaallutik.

Meeqqamut annertuumik innarluuteqartumut anaanaasup oqartussat kikkut atortorisarutininik assigiinngitsunik meeqqap pisariaqartitaanik akisussaasuunersut paasiuminaatsippaa. Anaanaq kisermaajusoq kommunimi sulianik suliarinnittartunut, ilinniarfintut peqqinnissaqarfimmullu akuttunngitsumik attaveqartarpoq, peqatigitillugulu ernini paarineqartariaqartoq paarisarlugu.

Kalaallit Nunaata immikkoortoq 7-imik eqqortitsinnginnera immikkut ernumartuuvoq. Inuunermi siusissukket eqqortumik taparserneqarneq inuup innarluutillip ilinniagaqarnissaanut taamaalillunilu inuiaqatigiit sinnerattut namminerisamik inuuneqarsinnaanissaanut pingaaruteqarsinnaavoq.

Artikel 7. Børn med handicap

Vi har kategoriseret 61 henvendelser under artikel 7 *Børn med handicap*. Konventionen binder Grønland til at træffe alle nødvendige foranstaltninger, for at børn med handicap kan nyde de samme rettigheder som andre børn, herunder retten til særlige hjælpemidler, der nedbryder de barrierer, de evt. møder i institutioner, uddannelsessystemet og sundhedsvæsnet.

Dreng i børnehaven har fået bevilget en støtteperson. Når der er fravær blandt det "almindelige" personale i børnehaven, bliver støttepersonen brugt som pædagog. Drengen, der har fået bevilget støtte, får således ikke den støtte, han skulle have, fordi hans støtteperson bliver beordret til at lave andre opgaver end at støtte og passe drengen.

Børn kommer generelt i kontakt med mange dele af velfærdssystemet, der skal sikre børnenes udvikling. Børn med handicap har behov for, at disse systemer snakker sammen og sikrer en helhedsorienteret indsats, da barnet lever med sit handicap i alle døgnets timer. Nedenstående eksempel viser dog tydeligt, at det grønlandske velfærdssystem ikke sikrer en koordineret indsats for børn med handicap. Det kan gå ud over både barnets trivsel og udfordre forældrene i at tage bedst muligt vare på deres barn.

En mor til et barn med multihandicap har svært ved at holde styr på, hvilken myndighed der har ansvaret for de forskellige hjælpemidler, barnet har behov for. Den enlige mor skal jævnligt være i kontakt med både kommunens sagsbehandler, uddannelsessystemet og sundhedsvæsnet, samtidig med at hun skal passe sin plejekrævende søn.

Det er særligt bekymrende, når Grønland ikke lever op til artikel 7. Den rigtige støtte tidligt i livet kan være afgørende for, om personer med handicap kan komme igennem uddannelsessystemet og dermed have samme adgang som resten af samfundet til at leve et selvstændigt voksenliv.

Immikkoortoq 24. Ilinniagaqarneq

Immikkoortoq 7 immikkoortumut 24-mut Ilinniagaqarneq-mut atavaoq, tassani saaffiginnissutit 36-t taassuma ataani suussu-silerpagut. Immikkoortoq 24-mi pineqarpoq inuit innarluutillit tarnikkut timikkullu tamakkiisumik ineriartorsinnaatitaasut aamma allat naligalugit peqataatinneqarsinnaatitaasut mee-qallu atuarianni akeqanngitsumik atuarsinnaatitaasut.

Anaanaq ernini ullormut tiimit marluk atuaraangat ernerminut ikorfartuisuuvooq, namminerlu inuttut ikorfartuisussatut periarfissatuaavoq, tassa nunaqarfimmi allanik periarfissaqanngimat. Nukappiaqqap ADHD-llip autismeqartullu ikiornissaanut ilisimasaqarnissaq pikkorissarnissarlu amigaatigai. Misigisarpaa inummik ikorfartuisoqannginnera qatanngutai napparsimappata anaanaminnillu paarineqartussaallutik nunappiaqqap atuanngitsoorneranik kinguneqarsinnaasoq.

Poltikeri sianerpoq aperalunilu meeqqat innarluutillit qanoq amerlatigisut meeqqallu immikkut klassimiittut qanoq amerlatigisut meeqqat atuarfinni naammassissutaasumik misilitsitarnersut. Tamanna ilisimatitsissutigisinnaanngilarput tassa kommunit sianerfigisagut immikkoortumi namminneq kisitsisaateqanngimmata.

Assersuutit qulaaniittut ersarissumik takutippaat meeqqat meeqqat atuariinni naammassinissaat qanoq qulakkeerneqas-sanersoq aqqissuussamik ilisimasaqartoqanngitsooq. Taamaatoqarnera ilinniartitaanermi tamarmi atuuttuusoq Tiliup malugisarpaa, tassani ilinniagaqarneq pillugu uagutsinnut saaffigin-nissutini amerlasuuni pineqartarmat inuit innarluutillit allat naligalugit ilinniagaqarnissamut eqqortumik taperserneqarnis-saannut neqeroorutit atortorissaarutillu amigaataasut.

Arnaq inuusuttoq naqinnernik ilisarinnissinnaannginnermut qanoq misissortissinnaanerminut tunngatillugu ilitsersorneqarniarluni Tiliumut saaffiginnippoq. Ingerlaqqilluni ilinniarfia kommunilluunniit misissortissimangippat atortorissarutinik neqerooruteqarsinnaanngillat aamma arlaannaalluunniit naqinnernik ilisarinnissaannginnermik misissortinnissamik neqerooruteqarsinnaanatik.

Immikkoortoq 28.

Inuttut atukkatigut toqqissisimaneq

Saaffiginnissutit 33-it immikkoortumut 28-imut tunngasuupput, tassa naammattunik inuuniuteqarsinnaatitaaneq inuttullu atuk-katigut toqqissisimaneq. Kalaallit Nunaat immikkoortoq 28-kkut inuit innarluutillit nerisassanut, atisanut najukkamullu akissa-qarnissaannik imminut pisussaaffilerpoq. Inuit innarluutillit amerlasuut aamma ineqarnermi ajortunik atugaqarput, tassa inissat innarluutilinnut naleqquttut angerlarsimaffimmilu ikiui-nerit nammineerlutik ineqarsinnaanerannik qulakkeerinnissin-

Artikel 24. Uddannelse

Artikel 7 hænger tæt sammen med artikel 24 *Uddannelse*, som vi har kategoriseret 36 henvendelser under. Artikel 24 inkluderer retten til, at personer med handicap har adgang til at udvikle psykisk og fysisk formåen fuldt ud samt adgang til inkluderende og gratis folkeskoleundervisning på lige fod med alle andre.

Mor er støtteperson for sin søn, når han går i skole to timer om dagen, og hun er den eneste støttepersonsmulighed, da der ikke er andre muligheder i bygden. Hun savner viden og kursus i at hjælpe sin dreng med ADHD og autisme. Hun oplever, at manglen på støtteperson kan medføre, at han ikke kan komme i skole, hvis søskende er syge og skal passes af mor.

Politiker ringer og spørger, hvor mange børn med handicap eller hvor mange børn i specialklasser, der får en adgangsgivende prøve fra folkeskolen. Dette kan vi ikke oplyse, da de kommuner, vi har rundringet til, ikke selv har opgørelser på området.

Ovenstående eksempel viser tydeligt, hvordan der ikke er en struktureret viden om, hvordan børn sikres, at de gennemfører folkeskolen. Dette er en tendens, Tilioq oplever på hele uddannelsesområdet, hvor mange af vores henvendelser om uddannelse handler om manglende tilbud og hjælpemidler til personer med handicap, så de får den rette støtte til at tage en uddannelse på lige fod med alle andre.

Ung kvinde henvender sig til Tilioq for at blive vejledt i forhold til, hvordan hun kan blive testet for ordblindhed. Hverken hendes videregående uddannelse eller kommunen kan tilbyde hjælpemidler, før hun er blevet testet, og ingen kan tilbyde hende en ordblindetest.

Artikel 28. Social tryghed

I 33 tilfælde har vi kategoriseret henvendelser under artikel 28 retten til tilstrækkelig levestandard og social tryghed. Ved artikel 28 har Grønland forpligtiget sig til, at personer med handicap har råd til mad, tøj og et sted at bo. Mange personer med handicap er desuden bundet til dårlige boligforhold, fordi der mangler tilbud om handicapvenlig bolig eller hjælp i hjemmet, der kan sikre, at de

naasut amigaataammata. Tassunga taarsiullugu ilaqquttatik paarinnittussat pisariaqartittarpaat, inissianilu inuppassuaqar-tuni pisariaqartitaannut naleqqussarneqanngitsuni ineqartar-lutik. Taamaalillutik ilaqquttamik ikinngutimillu piumasaat ator-lugit inuugajuttarput inuttullu atukkatik namminneq aalaja-ngernissaannut periarfissaqaratik, tamassumalu ilaatigut kingu-nerisarpaa atorluarneqarniarnerat, inigisaqannginnerat angerlarsimaffeqannginnerallu.

*Arnaq angerlarsimaffeqanngitsut inigisaanni ineqartussan-
ngorlugu Sanami A1-imit angerlartinneqarpoq. Angerlartinne-
qarnermi kingorna ajorteqqippoq, tassa angerlarsimaffeqan-
ngitsut inigisaanni ineqarnermigut ajornerulernikuugami.*

*Angut qaratsamigut aanaartoorpoq qaammatinilu pingasuni
napparsimavimmi uninngalluni, isertaqanngilaq akiitsoqaleriar-
torlunilu naggatatigullu inigisani annaallugu. Kommunip siusi-
naartumik soraarnerussutisiaqalernissamik qinnuteqaataa suk-
kaatsumik suliaraa. Ilisarimasami nalaasaarfiani sinittarpoq.*

Kalaallit Nunaanni angerlarsimaffeqanngitsut amerliartortillu-
git⁶ aamma akiitsut angerlarsimaffeqannginnerlu pillugit saaffi-
ginnissutit amerlatillugit piffissaagallartillugu suliniuteqanngik-
kutta immikkoortup 28-p siunissami eqqortinnissaata ajorner-
nerulernissaa enumassutigaarput.

Immikkoortoq 8. Paasissutissiineq

Kalaallit Nunaat isumaqatigiisummik atsiuinnermigut inuit
innarluutillit pillugit isummat pigiliutiinnakkut akiornissaat
inuillu innarluutillit ataqpineqarnissaat pillugit immikkoortoq 8
paasissutissiineq atorlugu suliniuteqarnissamik pisussaaffeqar-
poq. Tilioq saaffiginnissutsinik 31-nik immikkoortoq 8-p ataani
suussusilerneqarsinnaasunik tigusaqarpoq. Saaffiginnissutit
ersarissumik takutitsipput inuit innarluutillit pillugit Kalaallit
Nunaanni ilisimasaqartoqanngitsoq nalornisoqartorlu. Kalaallit
Nunaata immikkoortoq 8-mik eqqortitsinnginnera taamaalilluni
saaffiginnissutit Tiliup tigusai tunngavigalugit aamma isigine-
qassaaq, taakkunani oqaluttuarineqarpoq inuup innarluuteqar-
nera tunngavigalugu assigiinngisinneqarnermik ikkataanermillu
misigisaqartoqartartoq.

⁶ Kalaallit Nunaanni angerlarsimaffeqanngitsut pillugit paasissutissanik
piffissap ingerlanerani ineriartorneranik takussutissiisunik soqanngilaq,
taamaasilluni angerlarsimaffeqanngitsut amerliartornerisut nalileruminaappoq.
Takussutissalli assigiinngitsut takutippaat angerlarsimaffeqanngitsut
amerliartormata. Soorlu Peqqissutsimut Naalakkersuisup Martha Abelsenip
tamanna naqissuseraa: [https://naalakkersuisut.gl/kl-GL/Naalakkersuisut/
Pisut/2019/11/2211_hjaelp](https://naalakkersuisut.gl/kl-GL/Naalakkersuisut/Pisut/2019/11/2211_hjaelp). Ilisimatusarfimmillu inuiaqatigiilerinnermi
immikkoortotami aqutsisup Steven Arnfjordip Nuummi angerlarsimaffeqan-
ngitsut amerliartornerannik 2017-imi oqariutuutaa, qallunaatut qulequtaa:
jf. Arnfjord 2017, *Hjemløshed i Nuuk, Et kritisk sociologisk og planlægningsper-
spektiv i Grønlandsk Kultur- og samfundsforskning 2015-2017*.

kan bo for sig selv. I stedet bliver de afhængige af familie, der skal passe dem, og de bor i boliger med mange mennesker, som ikke er tilpasset deres behov. Således lever de ofte på families og venners præmisser og har ikke mulighed for at bestemme over deres egen situation, hvilket bl.a. kan gøre, at de er ekstra udsat for udnyttelse, boligløshed og hjemløshed.

En kvinde er blevet udskrevet fra A1 på Sana til et herberg. Efter udskrivelsen får hun det dårligt igen, da hun har fået det dårligere af at bo på herberget.

En mand har fået hjerneblødning og var indlagt i tre måneder, han stod uden indtægt og fik opbygget en gæld og endte med at miste sit hjem. Kommunen er langsommelig med hans ansøgning om førtidspension. Sover på bekendtes sofa.

Med en stigende hjemløshed i Grønland⁶ og flere henvendelser til Tilioq om gæld og hjemløshed i 2019 jf. tabel 6, kan vi uden den rettidige indsats være bekymrede for, at artikel 28 bliver sværere at overholde i fremtiden.

Artikel 8. Bevidstgørelse

Ved underskrivelse af konventionen har Grønland forpligtet sig til at bekæmpe fordomme om personer med handicap og arbejde, for at befolkningen respekterer personer med handicap igennem artikel 8 Bevidstgørelse. Tilioq har modtaget 31 henvendelser, der kan kategoriseres under artikel 8. Henvendelserne er et tydeligt tegn på, at der hersker uvidenhed og usikkerhed om personer med handicap i Grønland. Grønlands forsømmelse af at leve op til artikel 8 må således også ses i lyset af, at i 49 af de henvendelser, Tilioq har modtaget, fortælles der om oplevelser med diskrimination eller mobning på baggrund af, at personen har et handicap.

⁶ Der findes ikke nogle målinger af antallet af hjemløshed i Grønland over tid, og det er derfor svært at afgøre, om hjemløsheden er stigende. Der er dog flere faktorer, der peger på en stigning i hjemløshed i Grønland. Dette bekræftes blandt andet af Naalakkersuisoq for Sundhed, Sociale Anliggender og Justitsområdet, Martha Abelsen, jf. [https://naalakkersuisut.gl/
da/Naalakkersuisut/Nyheder/2019/11/2211_hjaelp](https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Nyheder/2019/11/2211_hjaelp) Og af afdelingsleder for Samfundsvidenskabelige studier på Ilisimatusarfik, Steven Arnfjord, som ser en stigende hjemløshed i Nuuk, jf. Arnfjord, 2017, *Hjemløshed i Nuuk, et kritisk sociologisk og planlægningsperspektiv i Grønlandsk Kultur- og Samfundsforskning 2015-17*.

Arnaq isiginiarnermi ajuutilik oqaluttuarpoq inuiaqatigiinni ilisimasaqannginnermik ajornartorsiuteqartoqartoq malugisarlugu. Inuit isumaqaramik isiginiarnermi ajuutaa tuniluut-tartoo qaninniarneq ajoraanni misigisimavoq.

Kalaallit Nunaat inuit innarluutillit assigiinngisinneqarnissamut illersorneqarnissaannik ullumikkut inatsiseqanngilaq, tamassumalu assersuutigalugu kinguneraa inuit innarluutillit innarluuteqarnertik pissutigalugu soraarsinneqarsinnaaneri inatsinik uniu-nerunngitsoq. Tilioq isumaqarpoq inatsit taamaattoq Kalaallit Nunaata immikkoortoq 8-mik eqqortitsinissaanut alloriarneru-
soq pingaaruteqartoq.

En kvinde med et synshandicap fortæller, at hun oplever problemer med uvidenhed i samfundet. Hun oplever, at folk ikke vil stå tæt på hende, fordi de tror, at hendes synshandicap smitter.

Grønland har i dag ingen lovgivning, der beskytter personer med handicap mod diskrimination, hvilket betyder, at det f.eks. er lovligt at afskedige personer med handicap på grund af deres handicap. En sådan lovgivning anser Tilioq som det væsentligste skridt mod, at Grønland kan overholde artikel 8.

Immikkoortoq 25. Peqqissuseq

Tilioq saaffiginnissutinik immikkoortup 25-p peqqisuseq ataani suussusilerneqarsinnaasunik 25-nik tigusaqarpoq. Immikkoortoq 25-mi inuit innarluutillit allat naligalugit peqqinnissaqarfimik atuisinnaatitaapput tamassumalu saniatigut peqqissaanermi sullississutinik innarluutertik pissutigalugu pisariaqartitaminik atuisinnaatitaallutik. Pingaartumik inuit innarluutillit tarnikkut ajuutillit tamanullu tunngatillugu tarnikkut peqqissutsikkut, soorlu psykologimit, eqqortumik ikiorneqarnissamik ajornartorsiuteqartut tusartarpagut.

Meeqqamut ADHD-limmut anaanaasoq oqaluttuarpoq tarnikkut katsorsaavik attaveqarfigiuminaatsoq. Sianeraangami allamut nuunneqartarluni neriorsuigaangamillu sianeqittoqarneq ajortoq misigisarpaa. Aatsaat qaammatit arlallit qaangiuttut sianerfigineqarpoq nassuiaanneqarlunilu nakorsamik illoqarfianut ukiakkut qaammatit arlallit qaangiuppata tikittoqassasoq.

Artikel 25. Sundhed

Tilioq har modtaget 25 henvendelser, der kan kategoriseres under artikel 25 Sundhed. Artikel 25 giver personer med handicap ret til adgang til sundhedsvæsenet på lige fod med alle andre og yderligere ret til at modtage de sundhedsmæssige ydelser, de har behov for på grund af deres handicap. Vi hører særligt om personer med handicap, der har svært ved at få den rette hjælp til sinds-lidelser eller generel mental sundhed, som f.eks. adgang til en psykolog.

*En mor til dreng med ADHD fortæller, at psykiatri-
en er svær at komme i kontakt med. Hun oplever,
at der er viderestillinger, når hun ringer, og at
de ikke ringer tilbage, når de lover det. Hun fik
først en opringning flere måneder efter med en
forklaring om, at der kommer en læge til hendes
by til efteråret flere måneder senere.*

Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik Kalaallit Nunaanni nunap pissusia pissutigalugu ajornartorsiuteqarpoq, amerlasuullu misigisarpaat pingaartumik tarnikkut nappaatit pillugit nakorsanut immikkut ilisimasalinnut ungasillutik. Siusissukkut misissorneqarnissaq akuliunnissarlu pingaartuupput, taamaalilluni pigiuagassamik ajoqusernissat sapinngisamik pinngitsoortinneqarni-assammata aamma Kalaallit Nunaat immikkoortoq 25-mik eqqortitsissappat tarnikkut peqqissuseq timikkut peqqissuseq assigalugu pingaartinneqarniassammat.

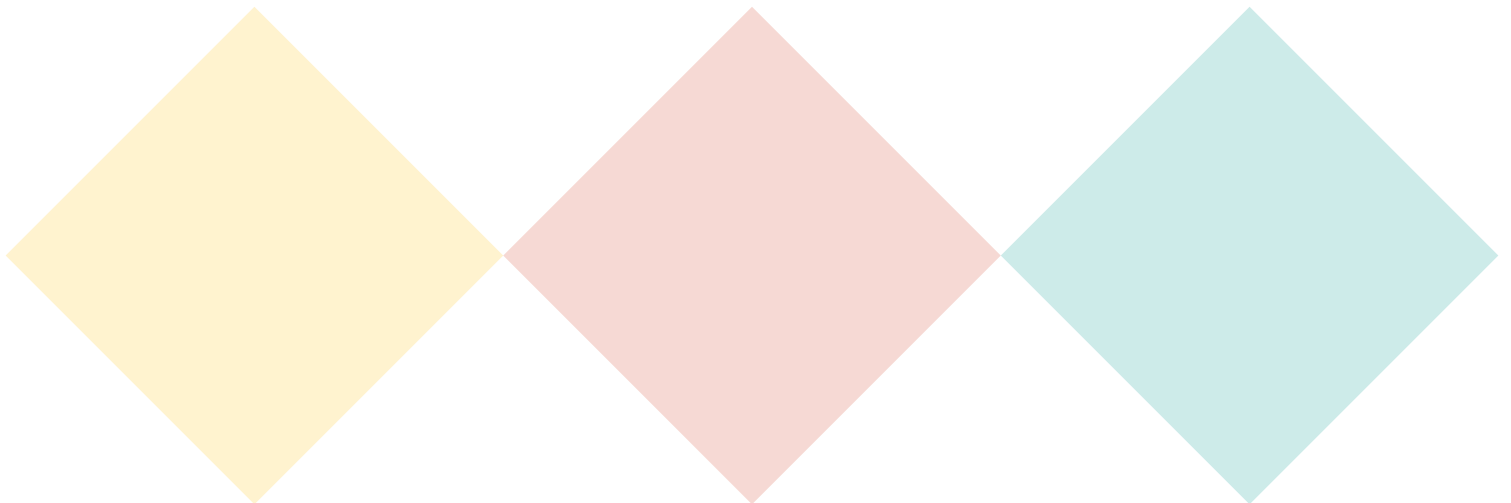
Sundhedssystemet i Grønland er udfordret på grund af den grønlandske geografi og mange oplever, at der er langt til læger med specialviden om særligt psykiske sygdomme. Det er vigtigt, at der sker tidlig udredning og indgriben, så varige mén så vidt muligt undgås, og at mental sundhed vægtes lige så højt som fysisk sundhed, hvis Grønland skal leve op til artikel 25.

EQIKKAANEQ:

- Kalaallit Nunaanni innuttaasut innarluutillit namminerisamik inuuneqarnissamut naammattumik ikiorneqarneq ajorput
- Meeqqat innarluutillit pillugit tamanik isiginnilluni suliniuteqarnissamik pisariaqartitsisoqarpoq
- Neqeroorutit meeqqat innarluutillit ilinniartitaanermi naammassinissaannik qulakkeerinnissutaasut amigaataapput
- Akiitsut angerlarsimaffeqanginnerlu pillugit saaffiginnissutit Tiliup tigusartagai amerliartorput
- Kalaallit Nunaat inuit innarluutillit assigiinngisinneqanginnissaat pillugu ullumikkut inatsiseqangilaq
- Inuit innarluutillit tarnikkut nappaatinik ataatsimullu isigalugu tarnikkut peqqissutsinik, assersuutigalugu psykologimit, eqqortumik ikiorneqarnissaq ajornartorsiutigaat.

OPSAMLING:

- Borgere med handicap i Grønland får ikke tilstrækkelig hjælp til at kunne leve et selvstændigt liv
- Der er behov for en helhedsorienteret indsats for Børn med handicap
- Der mangler tilbud, der sikrer, at børn med handicap klarer sig igennem uddannelsessystemet
- Antallet af henvendelser, Tilioq modtager om gæld og hjemløshed, er stigende
- Grønland har i dag ingen lovgivning, der beskytter personer med handicap mod diskrimination.
- Personer med handicap har svært ved at få den rette hjælp til psykiske sygdomme og generel mental sundhed, som f.eks. adgang til en psykolog.

Tiliup Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqatigiissutaannik saqqummersitaa atuaruminarsagaq.

Tilioqs udgivelse om FN's konvention om rettigheder for personer med handicap - letlæselig udgave.

**INUIT INNARLUUTILLIT
PISINNAATITAAFFII PILLUGIT
NAALAGAAFFIIT PEQATIGIIT
ISUMAQATIGIISSUTAAT**

– ATUARUMINARSAGAQ

**FN'S KONVENTION OM
RETTIGHEDER FOR
PERSONER MED HANDICAP**

– LETLÆSELIG UDGAVE

Inuttaasut suminngaanit saaffiginnittarpat?

Tilioq Kalaallit Nunaannit tamarmit saaffiginnissutinik tigusaqartarpoq kommuniniillu tallimanit tamanit, illoqarfinniit nunaqarfinniillu, saaffiginnissutinik tigusisarpugut. Immikkoortumi kingullermi uani innuttaasut nunatsinni suminngaanit saaffiginnittarnersut allaaserineqarpoq.

Kommuni

Kommuni, Tiliup saaffiginnissutinik amerlanernik tigusiffigisartaga, tassaavoq Kommuneqarfik Sermersooq, tamassumalu takutippaa innuttaasut 41 procentii Kommuneqarfik Sermersuumi najugaqarnerat. Oqaatigineqassaarli saaffiginnissutit tassanngaanit tigusagut procentinngorlugit amerlassusaat kommunimi najugaqartut procentinngorlugit amerlassusaannut sanilliullugu ikinnerungaarput (12,4 pct. point), tak. tabelit 2 aamma 3. Pingaartumik Kalaallit Nunaata kangianit saaffiginnissutinik ikitsuararsuarnik tigusisarpugut.

Tiliup Sisimiuni inissisimanera Qeqqata Kommunianit saaffiginnissutit procentinngorlugit amerlassusaannut pingaaruteqarpoq. Sisimiuni innuttaasut aqqusinermit isertarput allaffiullu ammanerani namminneq takkullutik saaffiginnittarlutik. Aamma malugaarput kommunini allani innuttaasut Sisimiunut feriartut sanilit-sinniluunniit, nuna tamakkerlugu Innarluutilinnik Sullissivimmi Pissassarfik, najugaqartut periarfissaq namminneq takkullutik saaffiginnissamut atoraraat.

Tiliup Sisimiuni inissisimanera Qeqqata Kommunianit saaffiginnittartut amerlassusiinut sunnuteqarpoq. Sisimiuni najugaqartut aqqusinermiik allaffiup ammanerata nalaani isiinnarlutik saaffiginnissuteqarsinnaasarpugut. Aammali misigisarpugut kommuninitt allaniit Sisimiunut tikeraat imaluunniit inunnut innarluutilinnut sullissivimmi Pissassarfimmiittut periarfissaq atorluarlugu inuttut saaffiginnissuteqartartut.

Hvor henvender borgere sig fra?

Tilioq modtager henvendelser fra hele Grønland, og vi har modtaget henvendelser fra alle fem kommuner og fra både byer og bygder. Dette sidste afsnit beskriver, hvor i landet borgerne henvender sig fra.

Kommuner

Den kommune, Tilioq har modtaget flest henvendelser fra, er Kommuneqarfik Sermersooq, og dette afspejler, at 41 pct. af befolkningen bor i Kommuneqarfik Sermersooq. Det skal dog bemærkes, at andelen af henvendelser, vi fik herfra, er væsentligt lavere (12,4 pct. point) end andelen af befolkningen, som bor i kommunen, jf. tabel 2 og 3. Særligt får vi meget få henvendelser fra Østkysten.

Andelen af henvendelser overstiger befolkningsandelen i kommune Kujalleq og Qeqqata Kommunian. Kommune Kujalleq var destinationen for Tilioqs årlige orienteringsrejse i år 2019. På rejsen afholdte Tilioq åben rådgivning, hvor borgere havde mulighed for at henvende sig personligt. Effekten af dette ses tydeligt af tabel 2, der viser, at andelen af henvendelser fra kommune Kujalleq er steget markant (14,2 pct. point) fra 2018 til 2019.

Tilioqs placering i Sisimiut har en afgørende betydning for andelen af henvendelser fra Qeqqata Kommunian. Borgere fra Sisimiut kommer ind fra gaden og henvender sig personligt i kontorets åbningstid. Vi oplever yderligere, at borgere fra andre kommuner, der er på ferie i Sisimiut eller på ophold hos vores nabo, det landsdækkende Handicapcenter Pissassarfik, også benytter lejligheden til at møde op personligt.

Tabeli 2:
Saaffiginnissutit kommuninut ukiunullu agguarlugit

Kommuni Kommune	2017		2018		2019		Total
	Amerl. Antal	Pct.	Amerl. Antal	Pct.	Amerl. Antal	Pct.	Amerl. Antal
Avannaata Kommunua	1	11,1%	27	20,9%	33	16,7%	61
Kommune Kujalleq	0	0,0%	15	11,6%	51	25,8%	66
Kommune Qeqertalik	1	11,1%	15	11,6%	16	8,1%	32
Kommuneqarfik Sermersooq	4	44,4%	36	27,9%	56	28,3%	96
Qeqqata Kommunua	3	33,3%	36	27,9%	42	21,2%	81
Katillugit / I alt	9	100,0%	129	100,0%	198	100,0%	336

Oqaaseqaat: Saaffiginnissutit 17-it qarasaasiami nalunaarsuiffimmi kommunii nalunaarsorneqarsimangillat, taamaammallu tabelimi qulaaniittumi ilanngunneqaratik

Tabel 2:
Henvendelser fordelt på kommune og år

Anm.: 17 henvendelser er ikke registreret med kommune i databasen og indgår derfor ikke i ovenstående tabel

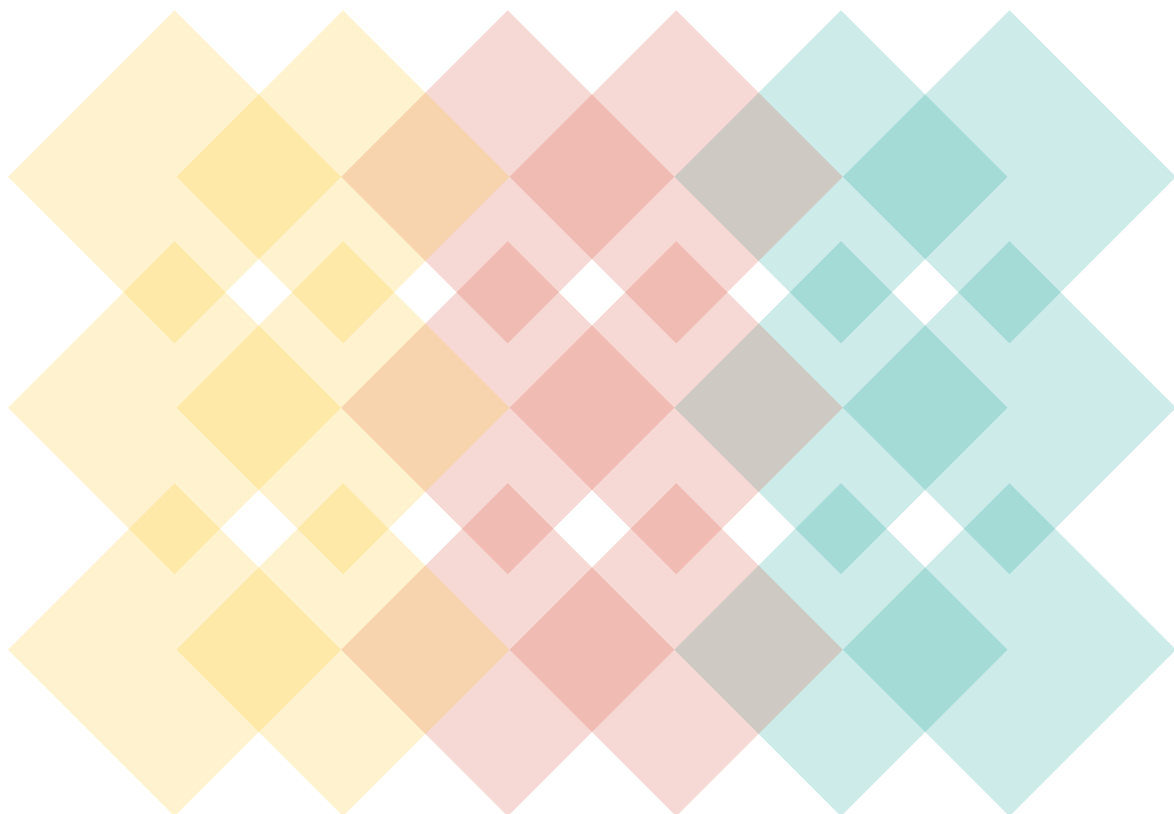
Tabeli 3:
2019-imi innuttaasut kommuninut agguarlugit

Kommuni Kommune	Innuttaasut Befolkning	Innuttaasut tamarmiusut amerlassusaannut sanilliullugu procentinngorlugu / Befolkningsandel
Avannaata Kommunua	10.522	18,8%
Kommune Kujalleq	6.442	11,5%
Kommune Qeqertalik	6.587	11,8%
Kommuneqarfik Sermersooq	22.946	41,0%
Qeqqata Kommunua	9.410	16,8%

Pissarsivik: Naatsorsueqqissaartarfimmi innuttaasunik naluaarsuiffik

Tabel 3:
Befolkning fordelt på kommune 2019

Kilde: Grønlands Statistiks befolkningsregister

Illoqarfiit nunaqarfiillu

Naatsorsueqqissaartarfik malillugu innuttaasut 13 procentii illoqarfiit avataanni najugaqarput ⁷. Saaffiginnissutit Tiliup inunnit illoqarfiit avataannit tigusaasa amerlasusaat procentinngorneri 4,7 procentiupput (tak. tabeli 4), taamaalillunilu ataatsimut isigalugu innuttaasut illoqarfiit avataanni najugaqartut amerlasusaasa procentinngornerinut sanilliullugit ikinnerungaarput (8,3 pct. point). Tamassumunnga pissutaavoq inuit innarluutillit pisariaqartitaminnik ikiorneqarniarlutik paarineqarniarlutillu illoqarfimmu akuttunngitsumik nuuttariaqartarnerat. Nassuiaataasinnaasoq alla tassaavoq nunaqarfinni savaateqarfinnilu inuit attaveqarfeqartarnerat illoqarfinnut sanilliullugu annertunerunera, inuillu innarluutillit ulluinnarni inuunermi akuliutin-neqartarnerat. Nassuiaatit pingajuat tassaavoq, Tilioq siunner-suinissamillu periarfissaqarnerput illoqarfiit avataanni ilisimaneqannginnerunera. Ilimagaarput ilimasuutit taakku pingasut katillutik Tiliup inunnit illoqarfiit avataanni najugaqartunit saaffiginnissutinik ikitsunik tiguisarneranut nassuiaataasut.

Tabeli 4: Saaffiginnissutit illoqarfinnut nunaqarfinnullu agguarlugit

Sumiiffik	Saaffiginnissutit	Pct.
Illoqarfiit	323	95,3%
Illoqarfiit avataanni	16	4,7%
Katillugit	339	100,0%

Oqaaseqaat: Saaffiginnissutit 14-it qarasaasiami nalunaarsuiffimmi suminnqaaneernerat nalunaarsorneqarsimangillat, taamaammallu tabelimi qulaaniittumi ilanngunneqaratik

Angut anaanani utoqqaq illoqarfimmi utoqqaat illuanni najugaqartoq pillugu oqaluttuarpoq. Tappiitsuvoq namminerlu nerisassiorsinnaanani pisiniarsinnaanani, nunaqarfimmilu najugaqarfigisaani nammineq angerlarsimaffimminiititsisinaasunik utoqqarnik paarsisoqarnikuunngilaq. Ilaqtariit aatsaat tusagassiutitigut saqqummiunnarlugu kommuni siorasaarmassuk illoqarfimmi qaninnermi utoqqaat illuanni inissarsivoq.

Arnaq nunaqarfimmeersoq oqaluttuarpoq angerlarsimaffimmini tiimit ikiuisarnerat kommunip ikilisikkai. Aamma misigaa nunaqarfimmi tikitsisinnaaneq ajornartorsiorfiusoq. Pilersuisumi matup saviminiup ammarnissaanut nukissaqanngilaq kiisalu peqqissaavimmi kommunillu allaffiani majuartarfikkut ammukarnissani ajornakusoortippaa. Kommunimi aalajangiisartunut ungasittorujussuulluni misigisimavoq.

Byer og bygder

Ifølge Grønlands Statistik boede 13 pct. af befolkningen udenfor byerne i 2019 ⁷. Andelen af henvendelser, som Tilioq har modtaget fra personer, der bor uden for byerne, er 4,7 pct. (se tabel 4) og dermed væsentligt lavere (8,3 pct. point) end den generelle befolkningsandel, der bor uden for byerne. Dette kan skyldes, at personer med handicap ofte er nødsaget til at flytte til byerne for at få den hjælp og pleje, de har brug for. En anden mulig forklaring er, at det sociale netværk i bygder og på fåreholdersteder er stærkere end i byerne, og personer med handicap er integreret i det daglige liv. En tredje forklaring er, at Tilioq og vores rådgivningsmulighed er mindre kendt uden for byerne. Vi formoder, at de tre antagelser tilsammen udgør forklaringen på, hvorfor Tilioq modtager få henvendelser fra personer, der bor uden for byerne.

Tabel 4: Henvendelser fordelt på by og bygd

Lokalitet	Henvendelser	Pct.
By	323	95,3%
Udenfor byerne	16	4,7%
Total	339	100,0%

Anm.: 14 henvendelser er ikke registreret med lokalitet i databasen og indgår derfor ikke i ovenstående tabel

En mand fortæller om sin gamle mor, som bor på et plejehjem i en by. Hun er blind og kan ikke selv lave mad eller handle, og der var ingen ældrepleje i bygden, hun boede i, som kunne holde hende i eget hjem. Først da familien truede kommunen med pressen, fik hun en plads på et plejehjem i den nærmeste by.

Kvinde fra bygd fortæller, at kommunen har reduceret hendes hjemmehjælpstimer. Desuden oplever hun, at der er problemer med tilgængelighed i bygden. Hun har ikke kræfter til at åbne jerndøren i Pilersuisoq, og det er svært at gå ned ad trapperne til sundhedscenteret og kommunkontoret. Hun føler, at der er meget langt til beslutningstagerne i Kommunen.

⁷ Pissarsivik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2019, "Kalaallit Nunaanni kisitsisit"

⁷ Kilde: Grønlands Statistik, 2019, "Grønland i Tal".

*Tilioq Kommune Kujallermut paasisassarsiorluni
angalanerani arlalinnit saaffigineqarpoq.*

*Billede fra da Tilioq var på orienteringsrejse i
Kommune Kujalleq, på rejsen modtog vi mange
borgerhenvendelser.*

Ikiuutit assigiinngitsorujussuusinnaapput, inuup innarluutillip innarluutaa aallaaviusarluni.

Hjælpedidler kan være meget forskellige alt efter hvilket handicap borgeren har.

EQIKKAANEQ:

- Sumiiffinnit Tiliup najuuffiginngisaanit saaffiginnessutit amerliartorput
- Saaffiginnessutit Tiulup innuttaasunit illoqarfiit avataanni najoqartunit tigusartagai procentinngorlugit amerlassusaat illoqarfinnit illoqarfiit avataanni najugaqartunit saaffiginnessutit procentinngorlugit amerlassusaannit ikinnerungaarput

OPSAMLING:

- Der er en tendens til, at antallet af henvendelser stiger de steder, hvor Tilioq er fysisk tilstede
- I forhold til andelen af befolkningen der bor uden for byerne, er andelen af henvendelser til Tilioq fra denne gruppe betydeligt lavere.

Inerniliineq inassuteqaatillu

Nalunaarutikkut ugguuna Tiliup Inuit Innarluutillit Illersuisuata 2017-imi ukiakkut atorfinitsinneqarneranit 2019-imut innuttaasut saaffiginnissutaanni pissutsit erseqqissarneqarput. Tilioq ukiut marluk sinnilaarlugit ingerlaneranni sulisoqarfittut ilisima-neqalernikuuvoq, tamannalu saaffiginnissutit ukiumit ukiumut annertuumik amerlisarnerisigut takuneqarsinnaavoq.

Innuttaasut Tiliup oqaloqatiginnillutik saaffiginninnerusarput. Amerlasuut oqarasuaat atorlugu saaffiginnikkusunnerusarput, pingaartumillu inuit innarluutillit taamaaliorsinnaagaangamik Tiliup nammineq takkullutik saaffiginnikkusunnerusarput. Saaffiginnissutit procentinngorlugu amerlassusaat innuttaasut procentinngorlugu amerlassusaannut sanilliullugu kommunini Tiliup najuuffigisaani amerlanerupput. Tiliup Kommune Kujallermut 2019-imi paasisassarsiorluni angalanera taamaalil-luni kommunimi innuttaasut saaffiginninnerisa amerlinerannik kinguneqarpoq, ilimagineqarporlu Tiliup siunissami paasisassarsiorluni angalanissai taamatut sunniuteqassasut.

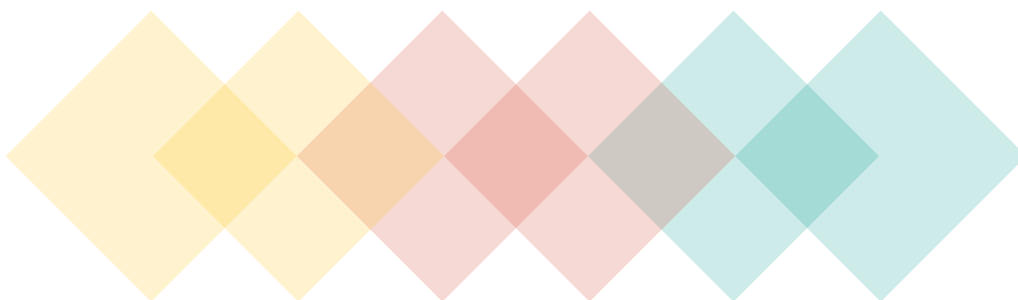
Ajornartorsiut nalilersuinermi malunnarnerpaajusoq tassaavoq inuit innarluutillit inuiaqatigiinni namminerisamik inuuneqar-nissaasa peqataatinneqarnissaasalu qulakkeerneqarnissaa, taamaalillunilu Kalaallit Nunaata FN-imi inuit innarluutillit pillu-git isumaqatigiisummi immikkoortoq 19-imik eqqortitsinissaa. Namminerisamik inuuneqarsinnaatitaaneq inuit innarluutillit allat naligalugit inuiaqatigiinni peqataanissamut naammattumik taparserneqartannginnermik malugisartagaat ajornartorsi-utaavoq annertoq. Tamanna pingaartumik meeqqanut innarluutilinnut tunngatillugu ernumanarpoq, tassani tapersiisannginneq inersimasut siunissami namminerisamik inuuneqar-nissamik periarfissaqarnermut sunniuteqarsinnaalluni. Tamik-kut peqqissuunissamik tapersiisannginneq immikkullu ikiuisannginneq pisuni ikitsuni annertuumik kinguneqarsinnaavoq inuil-lu innarluutillit inuiaqatigiinni navianartumiitinneqalersinnaal-lutik. Tiliup inunnit innarluutilinnit angerlarsimaffeeruttunit angerlarsimaffeerutingajalernermillu kinguneqartumik akiit-sulinnit saffiginnissutit amerliartortut 2019-imi tiguai.

Konklusion og anbefalinger

Med denne rapport har vi fremhævet de væsentligste tendenser fra borgerhenvendelser, som Tilioq har modtaget fra Handicaptalsmandens ansættelse i efteråret 2017 til 2019. Tilioq er blevet en kendt institution på disse lidt over to år, hvilket tydeligt kan ses i en markant stigning i henvendelser fra år til år.

Borgere henvendte sig hovedsageligt mundtligt til Tilioq. Mange foretrak at henvende sig over telefon, og særligt personer med handicap foretrak at henvende sig personligt til Tilioq hvis muligt. Andelen af henvendelser relativ til befolkningsandelen var størst i de kommuner, hvor Tilioq har været fysisk til stede. Tilioqs orienteringsrejse til Kommune Kujalleq i 2019 har således afledt en stigning af henvendelser fra borgere i kommunen, og det forventes, at Tilioqs fremtidige orienteringsrejser vil have samme afledte effekt.

Den mest fremtrædende problematik, der kommer frem i analysen, er sikringen af personer med handicaps ret til et selvstændigt liv og inklusion i samfundet, og således Grønlands overholdelse af artikel 19 i FN's handicapkonvention. Retten til et selvstændigt liv er stærkt udfordret af, at personer med handicap ikke oplever, at de modtager tilstrækkelig støtte til at indgå i samfundet på lige fod med alle andre. Dette er særligt bekymrende i forhold til børn med handicap, hvor den manglende støtte kan have indflydelse på deres fremtidige mulighed for et selvstændigt voksenliv. Mangel på støtte og særligt hjælp til mental sundhed kan i få tilfælde få meget alvorlige konsekvenser og gøre personer med handicap til en udsat gruppe i samfundet. Tilioq har modtaget en stigning i antallet af henvendelser i 2019 fra personer med handicap, som er ramt af hjemløshed eller har en gæld, der gør, at de er tæt på at være boligløse.

Inuit innarluutillit eqqortumik ikiorneqangippata aamma ilaqutaannut oqartussat isumaginngisaannik timikkut tarnikkullu tapersiisussanut aamma sunniuteqartarpoq. Tiliup taamaammat inunnut innarluutilinnut ilaqutaasut inuillu innarluutillit attavigisarpai. Malugaarput inunnut innarluutilinnut ilaqutaasut meeqqaminnut, angajoqqaaminnut, qatanngutiminnut ikinngutiminnulluunniit innarluutilimmut annertuumik suliniuteqarajuttaraluartut qaangiinnarneqartartut. Taamaammat inunnut innarluutilinnut ilaqutaasut eqqortumik sullinneqarnissaat, taperserneqarnissaat ilinniartinneqarnissaallu pingaartuuvoq.

Tiliup ikiuisarnerata siunnersuisarneratalu ilarujussua tassaa-voq inunnik innarluutilinnik ilaqutaannillu tusarnaarnej. Saaffiginnissutini taakkunani assigiinngisitaaneq, nakkarsarneqarneq inuiaqatigiinnilu ilisimasaqanginneq akuttunngitsumik tusartarpagut, tamakkulu kinguneraat inuit innarluutillit allat naligalugit inuiaqatigiinni peqataanissamik ajornakusoortitsinerat. Inuit innarluutillit assersuutigalugu atorfinitsinneqarnissaannut akornutaasumik ilisimasaqanginnermut pigiliutiinnakkanillu isumaqarnermut inatsisikkut illersorneqangillat. Taamatut pisoqartarnera tikkuussivoq Kalaallit Nunaat Innarluutillit pillugit FN-imi isumaqatigiisummi paasisimasaqalersinneqarneq pillugu immikkoortoq 8-mik eqqortitsinngitsaq.

Nalilersuinerup aamma takutippaa nalorninartumik sukkaatsuararsuarmilluunniit sulianik suliarinnitarneq innuttaasut Tiliomut saaffiginnittarnerannut pissutaasut amerlanerpaat aappaa-riagaat. Saaffiginnissutini 353-iusunut 55-eriarluta innuttaasut pisinnaatitaaffigisaminnik taperserneqarnissamik kommunimut saaffiginninnissaannik siunnersornikuuagut, taakkulu saniatigut saaffiginnissutini 78-ini suliat nalorninartumik suliarineqarnikut pillugit Isumaginninnermi Naammagittaalliortarfimmut aamma/imaluunniit Ombudsmandimut innuttaasut naammagittaalliuteqarnissaannik siunnersornikuuagut. Pissutsit tamakku inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni inatsisitigut innarlerneqartussaataanginneranni ernumanartuuput.

Når personer med handicap ikke får den rette hjælp, påvirker dette også deres pårørende, der både fysisk og psykisk skal give den støtte, som myndighederne ikke giver. Tilioq er derfor både i kontakt med pårørende til personer med handicap og med personer med handicap. Det er vores oplevelse, at pårørende til personer med handicap bliver overset, selvom de ofte gør en stor indsats for at hjælpe deres barn, forældre, søskende eller ven, som har et handicap. Det er derfor vigtigt at sikre den rette service, støtte og uddannelse til pårørende til personer med handicap.

En stor del af den hjælp og rådgivning, Tilioq giver, er at lytte til personer med handicap og deres pårørende. Ved disse henvendelser hører vi ofte om diskrimination, mobning eller uvidenhed i samfundet, hvilket gør det svært for personer med handicap at tage del i samfundet på lige fod med alle andre. Personer med handicap er ikke ved lov beskyttet mod, at uvidenhed eller fordomme kommer i vejen for, at de f.eks. bliver valgt fra i en ansættelsesproces. Denne tendens peger på, at Grønland ikke lever op til artikel 8 om bevidstgørelse i FN's Handicapkonvention

Analysen viser yderligere en tendens til tvivlsom eller meget langsom sagsbehandling, som er den anden største årsag til, at borgere henvender sig til Tilioq. Ved 55 ud af 353 henvendelser har vi rådgivet borgere til at gå til kommunen for at få den støtte, de har ret til, og ved yderligere 78 henvendelser har vi rådgivet borgere til at klage til Det Sociale Ankenævn og/eller til Ombudsmanden med sager, der er blevet tvivlsomt behandlet. Disse forhold er bekymrende for personer med handicaps retssikkerhed i Grønland.

*Tilioq Kommune Kujallermut paasisassarsiorluni angalanerani arlalinnit saaffigineqarpoq.
Billede fra da Tilioq var på orienteringsrejse i Kommune Kujalleq, på rejsen modtog vi mange borgerhenvendelser.*

TILIOQ INASSUTEQAATEQARPOQ:

KOMMUNINUT

- Kommunit sulianik suliarinnittarnerup pitsaasusaasa qulakkeerneqarnissaannut suleriaatsinik ersarissunik aalajangersaassasut
- Kommunit inunnut innarluutilinnut taperserneqarnissamik qinnuteqaatinik akissuteqarnissamut ersarissunik innuttaasunillu pissarsiarineqarsinnaasunik piffissaliinernik atuutilersitsissasut ⁸
- Kommunit inunnut innarluutilinnut neqeroorutit pisinnaatitaaffiillu pillugit inatsisit atuuttut iluanni innuttaasunik ilitsersuisarneq annertunerusumik isiginiassagaat
- Kommunit aalajangiinerni maalaaruteqarnissamut periarfissaqarneq pillugu innuttaasunut ilitsersuisarnermi suleriaatsinik aalajangersimasunik atuutilersitsissasut
- Kommunit inunnut innarluutilinnut tapersiisarneq pillugu sulianik suliarinninnermi illersuisoqarnissamik tamatigut neqerooruteqartarnissaq qulakkiissagaat
- Kommunit inuit innarluutillit angerlarsimaffiisa pisariaqartitaannut aningaasatigullu inissisimanerannut naleqqusarneqarnissaat qulakkiissagaat
- Kommunit assersuutigalugu ilinniartitsinikkut, sulinermi isertitassanik annaasanik taarsiisarnikkut aamma ilaqaataasunut inunnut innarluutilinnut ikiuisunut tapersersuiluni oqaloqateqartarnikkut il.il. inunnut innarluutilinnut ilequtaasunut ikiuisarnissaq tapersiisarnissarlu qulakkiissagaat.
- Kommunit meeqqanut innarluutilinnut ataqatigiissakkanik tamanillu isiginnilluni suliniuteqartarnissaq qulakkiissagaat

TILIOQS ANBEFALINGER:

KOMMUNER

- Kommunerne fastsætter klare procedurer for kvalitetssikring af sagsbehandling
- Kommunerne indfører klare og offentlige tilgængelige tidsfrister for svar på ansøgninger om støtte til personer med handicap ⁸
- Kommunerne øger fokus på vejledning af borgere om tilbud til og rettigheder for personer med handicap inden for gældende lovgivning
- kommunerne indfører faste procedurer for vejledning af borgere om anke- og klagemuligheder ved afgørelser
- Kommunerne sikrer at personer med handicap altid tilbydes en bisidder ved behandling af sager om støtte til personer med handicap
- Kommunerne sikrer at personer med handicaps hjem er tilpasset deres behov og økonomiske situation
- Kommunerne sikrer hjælp og støtte til pårørende til personer med handicap fx i form af uddannelse, godtgørelse af tabt arbejdsfortjeneste og supervision til pårørende der påtager sig at yde hjælp til personer med handicap m.m.
- Kommunerne sikrer en koordineret og helhedsorienteret indsats for børn med handicap

⁸ Tiliup ilisimavaa inunnut innarluutilinnut tapersiisarneq pillugu inatsimmi nutaami piffissaritinneqartut aalajangersarneqarnikuusut, inassuteqaammilu tassani kommunit tamassuminnga malinninnissaat pineqarpoq.

⁸ Tilioq er bevidste om at der er fastsat tidsfrister i den nye lovgivning for støtte til personer med handicap, og denne anbefaling går på at sikre, at disse bliver efterlevet i kommunerne.

NAALAKKERSUISUNUT INATSISATUNULLU

- Naalakkersuisut meeqqanut innarluutilinnut tamanik isiginnilluni ataatigiissakkanillu suliniuteqarnissamik qulakkeerinnittunik suleriaatsit pillugit kommuninut ilitsersuusiussasut
- Inatsisartut inunnik innarluutilinnik assigiinngisarti-sarnermik inerteqquteqarneq pillugu inatsimmik akuersissuteqassasut
- Naalakkersuisut Peqqinnissaqarfik kommunilu suleqatigalugit inunnut tarnikkut katsorsarneqartunut tamanik isiginnilluni siusissukkullu tapersiisarnermik qulakkeerin-nissasut
- Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup pisortat ilinnia-gaqarnissamik neqeroorutaanni tamani inuit innarluute-qartut ilinniagaqarnermut tunngatillugu tapersiisutininik atortorissaarutinullu pissarsisinnaanerit pillugu ersarissu-nik ilitsersuuteqarnissaa qulakkiissagaa

NAALAKKERSUISUT OG INATSISATUT

- Inatsisatut vedtager en lov om forbud mod forskelsbehandling af personer med handicap
- Naalakkersuisut laver en vejledning til kommunerne om procedurer, der sikrer en helhedsorienteret og koordineret indsats til børn med handicap
- Naalakkersuisut i samarbejde med Sundhedsvæsenet og kommunerne sikrer en helhedsorienteret og tidlig støtte til personer i psykiatrien
- Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke sikrer at alle offentlige uddannelsesstilbud får klar vejledning om og har adgang til uddannelsesrelaterede støtte og hjælpemidler til personer med handicap

Meeqqat innarluutillit ataatigiissaarluakkamik iliuseqarfigineqartariaqarput, nammineq inuuneqarlerlutik inersimasunnungussappata.

Børn med handicap har brug for helhedsorienteret indsatser, så de kan blive voksne med et selvstændigt liv.

Ilanngussaq 1 Saaffiginninnernut pissutaasut

Suussusiliineq	Nassuiaatit
Ikorsiissutit atortorissaarutillu	Tassunga ilanngullugit inissiap naleqqussarnissaanut inissimilluunniit innarluuteqarnermut naleqquttumik neqeroorfigineqarnissamik, inuit ikorfartuisut amigaataanerannik naammagittaalliutiginerannilluunniit, angerlarsimaffimmi ikiorteqarnermik, naqinnernik ilisarinnissinnaanginnermut atorturissaarutinik, sungiusarnermik, nuunnissamut ikiorneqarnissamik, atortorissaarutit ajortumik naleqqussarneqarnerannik, ornittakkat innarluutillillu sulliviannik il.il. ajornartorsiutit.
Sulianik suliarinninneq	Tassunga ilanngullugit kommunimit akissuteqarnissat sivisusarnerat, aalajangiineq pillugu oqaasiinnakkut nalunaaruteqarneq aalajangiinerlu pillugu allaganngorlugu uppersaatip amigaataanera, naammagittaalliuteqarnissamut ilitersuisoqannginnera, naammagittaalliornissamut periarfissanik siunnersorneqarnissaq, aalajangiinerit paasiu-minaatsut, innuttaasumik suliamik suliarinninnermi peqataatitsinnginneq, suliap suliarineqarnera pillugu paasitinneqannginneq, suliaq pillugu akerleriinnik paasitinneqarneq, innuttaasut oqartussanut assigiinngitsunut ingerlatinneqaqattaartarnerat, suliat tammarut, suliasanik suliarinnittartut piginnaasaqanngitsut, pisortap suliamik itigartitsisup suliamik suliarinninnermik unitsitsinera, suliasanik suliarinnittartut taarseraannerujusuat il.il.
Akiitsut angerlarsimaffeqannginnerlu	Tassunga ilanngullugit inuit inigisaminnit anisitaasut, inigisaminnit anisitaqqajaasut imaluunniit akiitsut (akuttunngitsumik INI-mut) pissutigalugit inissamik tunineqannginneq, innarluutillit angerlarsimaffeqanngitsut, inissiamit anisitaanissamik annilaangasuteqarneq, innarluuteqarnermut atatillugu siusinaartumik soraarnerussutisiaqalernissamik utoqqalinersiuteqalernissamilluunniit allatulluunniit aningaasatigut taperserneqarnissamik neriorsorneqannginneq, inuit angerlarsimaffeqanngitsut unnuiffigisarta-gaanni inissaqartussanngorlugit angerlarsimaffeqartussaajunnaartillugilluunniit SANA-mi A1-imit napparsimavimmit angerlartitsineq.
Ilinniagaqarneq immikkullu atuartitaaneq	Ilinniarnissamik neqeroorutit, immikkut atuartinneqarneq, ilinniaqqinneq, inuit innarluutillit ilinniagaqartut sulineramik misiliffissamik nassaarsinnaanginnerat, piginnaangorsaataasumik pikkorissarnissamut periarfissat, Danmarkimi ilinniagaqarnissamut periarfissaqarneq, naqinnernik kisitsisinillu ilisarinnissinnaanginnermik misilitsinnissaq, inunnut innarluutilinnut ilinniartut inaanni init amigaataanerat, inuit innarluutillit inaarutaasumik misilitsinnissamik neqeroorfigineqannginnerat il.il. pillugit apeqqutit.
Siusinaartumik soraarnerussutisiat soraarnerussutisiallu	Tassunga ilanngullugit siusinaartumik soraarnerussutisiaqalernissamik kommunip itigartitsinera, siusinaartumik soraarnerussutisianik ikililiineq, siusinaartumik soraarnerussutisiaqarunnaarsitsineq il.il., siusinaartumik soraarnerussutisianik kukkusumik inissineq, soraarnerussutisiat eqqunngitsut, aapparispap isertitaanik isumalluuteqarneq il.il.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfit ineqarfiillu	Tassunga ilanngullugit inunnik innarluuteqartunik taakkununga naleqqutinngitsunik eqqortumillu ikiorsiivigineqarsinnaanngiffiannut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut ineqarfimmulluunnit kukkusumik inissiinerit, katsorsaavinni ineqarfinniluunnit pissutsit ajortut pillugit oqaluttuat, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugaqarfinnilu inissaqannginneq, inuit innarluutillit Danmarkimut inissinneqarnikut Kalaallit Nunaannut nuukkusuttut.
Tarnikkut katsorsaaneq	Tassunga ilanngullugit inuit tarnikkut ajornartorsiutit naammaginngisatit erumassutitilluunnit pillugit sianertut, ilaquataasut inunnik tarnikkut ajornartorsiuteqartunik erumassuteqartut, napparsimavimmut unitsitsinerit, SANA-mit ikiorneqannginneq, inuit tarnikkut ajuutillit eqqortumik ikiorneqanngitsut, nappaataasa suuneranik misissorneqanngitsut il.il.
Allat	
Imminut nakorsaasersornerup kinguneranik atornerluineq	Tassunga ilanngullugit ”unittoorsimanermut” atatillugu imminut nakorsaasersornertut hashimik imigassamilluunniit atornerluineq, inuit innarluutillit gassimik naamaartut, isumatsassimangaarneq, nikallunganeq innarluuteqarnermillu akuersiumannginneq.
Assigiinngisitsineq pimmatiginninnerlu	Tassunga ilanngullugit meeqqat innarluuteqarnertik pissutigalugu pimmatigineqartut, ilaqutariinni, suliffeqarnermi, atuarfimmi, aqqudsineri, INI-mit il.il. assigiinngisinneqarnermi misigisimanerit, inuit innarluutillit iluaqutigineqartut.
Tikeraarluni angalanerit	Tassunga ilanngullugit ilaquataasut inummut innarluuteqartumut Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu angerlarsimaffinni katsorsaavimmiittunut ineqarfimmiittunulluunniit tike-raarnisamik kissaateqartut, ilaquataasut inummit innarluutilimmit feriarfigineqarnissamik kissaateqartut, inunnut innarluuteqartunut angalanerimi napparsimavimmulluunniit unitsitsineri ingiallortaanissamik kissaateqarnerit.
Ilaqutaasunut ikiuineq	Tassunga ilanngullugit ilaquataasut ikorfartortit inummulluunniit innarluuteqartumut ulluinnarni ikiortaanissamik kissaateqartut, ilaquataasut sulinermit isertitassanik annaasanik taarsiivigineqarsinnaatitaanerit, ilisimasaqanngissuseq paasisitsiniaannginnerlu, ilaquataasut psykologimit ikiorneqarnissaat.
Eqqatuussinikkut inissiineq	Tassunga ilanngullugit inuit innarluutillit pinerluttuliornermi peqataasut eqqatuussinikkulluunnit inissinneqartut pillugit saaffiginnissutit.
Innuttaasut/ilinniartut/politikerit paasisassarsortut	Tassunga ilanngullugit innuttaasut, ilinniartut, politikerit inuit innarluutillit taakkulu pisinnaatitaaffii pillugit ataatsimut isigalugu paasisaqarusuttut.

Bilag 1 Årsag til henvendelse

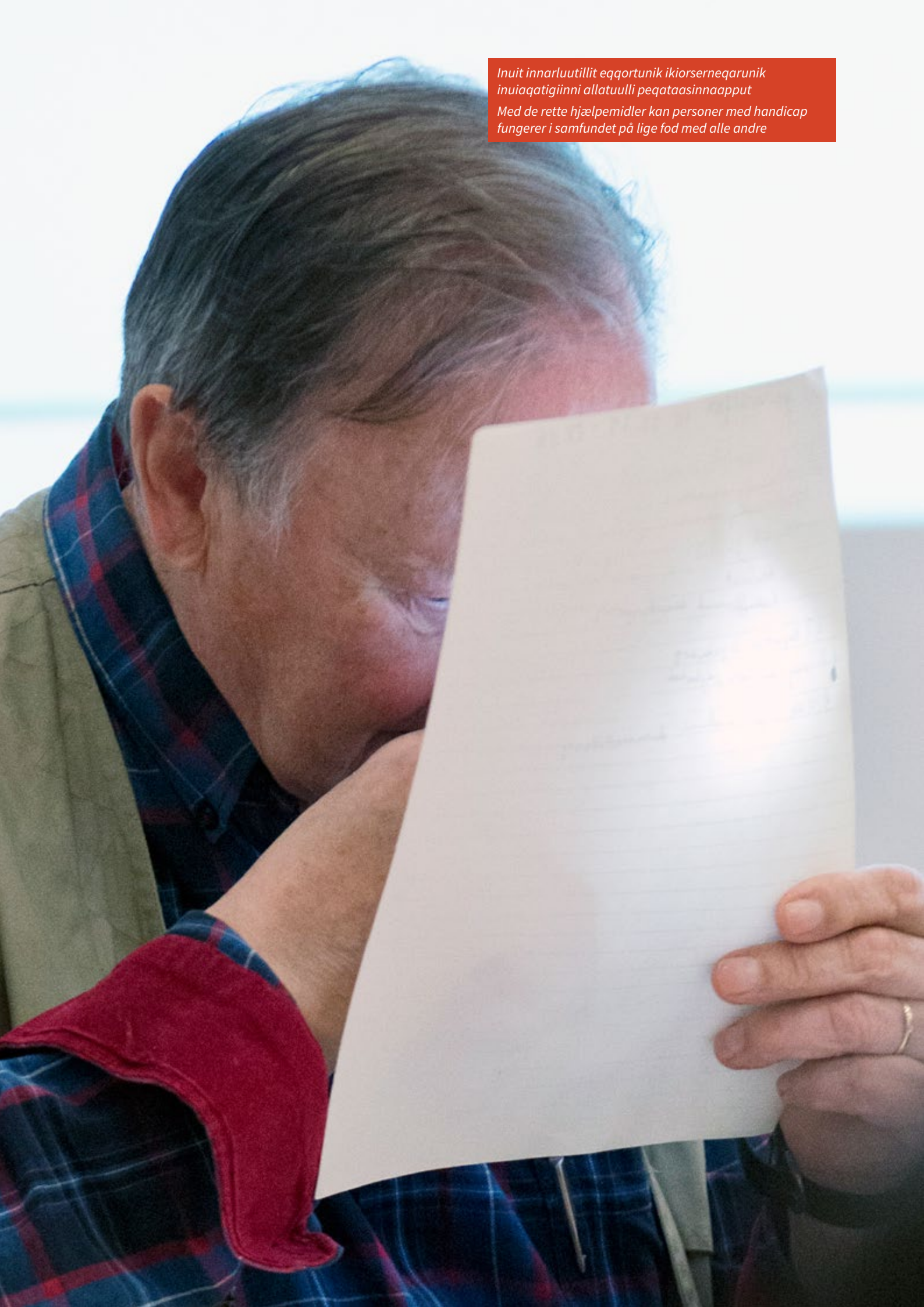
Kategori	Forklaring
Støtteforanstaltninger og hjælpemidler	Herunder problemer med at få tilpasset bolig eller tilbud om handicapvenlig bolig, mangel på eller klager over støttepersoner, hjemmehjælp, ordblindhjælpemidler, træning, hjælp til flytning, dårligt tilpassede hjælpemidler, mangel på væresteder og beskyttede værksteder m.m.
Sagsbehandling	Herunder lange svartider fra kommunerne, mundtlige besked på afgørelse og mangel på skriftlig bevis på afgørelse, ingen klagevejledning, råd om klage muligheder, uforståelige afgørelser, ingen inddragelse af borger i sagsbehandling, ingen information om sagsbehandlingens gang, modsatrettede information om sag, borgere der oplever at blive sendt frem og tilbage mellem myndigheder, sager der er forsvundet, inkompetente sagsbehandlere, blokering af sagsbehandling af chefer der afviser sager, stor udskiftning i sagsbehandlere m.m.
Gæld og hjemløshed	Herunder personer der er smidt ud af bolig, er tæt på at blive smidt ud af sin bolig eller ikke kan få tildelt en bolig på grund af gæld (ofte til INI), hjemløse med et handicap, frygt for at blive smidt ud af bolig, gæld opstået på grund af sen eller ingen tilkendegivelse af førtids- eller alderspension eller andet økonomisk bidrag i forbindelse med handicap, personer der bliver udskrevet fra A1 på SANA til et herberg og hjemløshed.
Uddannelse og specialundervisning	Herunder spørgsmål om uddannelsestilbud, specialundervisning, efteruddannelse, personer med et handicap under uddannelse, der ikke kan finde en praktikplads, mulighed for opkvalificerende kurser, mulighed for uddannelse i Danmark, test for ordblindhed og talblindhed, mangel på kollegieværelser til personer med handicap, personer med handicap der ikke bliver tilbudt at gå op til afgangsprøve m.m.
Førtidspension og alderspension	Herunder kommunens afslag på førtidspension, beskæring i førtidspension, frataget førtidspension mm., fejlplaceret på førtidspension, ikke korrekt tildeling af alderspension, ægtefældeafhængig indkomst m.m.
Døgninstitution og bosteder	Herunder fejlplaceringer af personer med handicap på døgninstitution eller bosted, som ikke passer til dem, og hvor de ikke kan få den rigtige hjælp, fortællinger om dårlige forhold på behandlings- eller bosteder, mangel på plads på døgninstitution og bosteder, personer med handicap placeret i Danmark som gerne vil til Grønland.

Psykiatri	Herunder psykisk sårbare personer der ringer ind med utilfredshed eller bekymringer, pårørende der er bekymret for personer, der viser tendens til psykiske problemer, indlæggelser, mangel på hjælp fra SANA, personer med et psykisk handicap der ikke får den rigtige hjælp, mangel på udredninger m.m.
Andet	
Misbrug som følge af selvmedicinering.	Herunder hash eller alkohol misbrug som en form for selvmedicinering ofte i forbindelse med "at være gået i stå", personer med handicap som sniffer gas, depression, nedtrykthed og fornægtelse af handicap.
Diskrimination og mobning	Herunder børn der bliver mobbet på grund af deres handicap, oplevelser af diskrimination i familien, på arbejdsmarkedet, i skolen, på gaden, hos INI m.m., personer med handicap der bliver udnyttet.
Besøgsrejser	Herunder pårørende der ønsker at besøge person med handicap på behandlingshjem eller botilbud i både Grønland og Danmark, pårørende der ønsker at få person med handicap hjem på ferie, ønske om ledsager til personer med handicap på rejser eller ved indlæggelse.
Hjælp til pårørende	Herunder pårørende som ønsker at fungerer som støtteperson eller praktisk hjælp for person med handicap, pårørendes ret til refusion ved tabt arbejdsfortjeneste, mangel på viden og information, psykolog hjælp til pårørende,
Domsanbringelse	Herunder henvendelser angående personer med handicap som er indblandet i kriminalitet eller har en domsanbringelse,
Videnssøgende borgere/ studerende/politikere	Herunder henvendelser fra borgere, studerende, politikere som ønsker generel viden om personer med handicap og deres rettigheder.

Ilanngussaq 2 Saffiginnissutit iliuuseqarfigineri

Suussusiliineq	Nassuiaat
Isumaginninnermi Naammagittaalliorarfimmur naammagittaalliorneq	Isumaginninnermi Naammagittaalliorarfimmur naammagittaalliorneq pillugu siunnersuineq
Ombudsmandimur naammagittaalliorneq	Ombudsmandimur naammagittaalliorneq pillugu siunnersuineq
Isumaginninnermi Naammagittaalliorarfimmur Ombudsmandimullu naammagittaalliorneq	Isumaginninnermi Naammagittaalliorarfimmur Ombudsmandimulluulluunniit, taakkunungaluunniit marlunnur naammagittaalliorneq pillugu siunnersuineq.
Tusarnaarneq	Tassunga ilanngullugit inuit ajornartorsiutaannik pakatsissutaannilluunniit, inuit innarluutillit atugaannik oqariatuutaannik, inuit innarluutillit innarluutertik pillugu oqaloqatissaqannginnerannik tusarnaarneq
Pissassarfik	Pissassarfimmiiinnissamik kommunimur qinnuteqaqqusineq imaluunniit ilitsersorneqarnissaq siunertaralugu Pissassarfimmur saaffigineqqusineq
Kommuni	Tassunga ilanngullugit kommunimur saaffigineqqinnissaq suliarlu pillugu apeqquteqarluni immaqalu allagaatinik takunnissinnaanermik apeqquteqarluni, kommunimur atortorissaarutinik tapersiissutinilluunniit qinnuteqarneq, suliamik eqqaasitsinnissaq, kommunip aalajangiinerrata allaganngorlugu tunngavilersorneqarnissaanik innuttaasup pisinnaatitaaffeqarnera naammagittaalliorsinnaanermilluunniit ilitsersorneqarnissamik pisinnaatitaaffeqarnera pillugit ilitsersuineq
Peqqinnissaqarfimmi siunnersorti	Peqqinnissaqarfimmi siunnersortimur saaffiginnissamik siunnersuineq
Inatsit	Tassunga ilanngullugit inatsimmur tunngatillugu pisinnaatitaaffiit, oqartussat sorliit inatsit naapertorlugu pisinnaatitaaffiit assigiinngitsut qulakkeerneqarnissaannik akisussaanersut
Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissut pillugu siunnersuineq	Tassunga ilanngullugu inuit innarluutillit pillugit FN-imi isumaqatigiissummur tunngatillugu pisinnaatitaaffiit pillugit inatsit
Allat	
Oqartussanut/suliaqarfimmur allanut innersuussineq	Tassunga ilanngullugit Peqqinnissaqarfimmur, akiitsunik isumakkeerfigineqarnissamik, IKIU-mur, sulinnermi ajoqusernerit pillugit aqutsisoqarfimmur il.il. innersuussineq
Siunnersuinerit allat	Tassunga ilanngullugit akileraarutit, akiitsunik isumakkeerfigineqarnissaq, ilinniagaqarnissamur periarfissat, atortorissaarutit, peqatigiiffiit il.il. siunnersuineq

*Inuit innarluutillit eqqortunik ikiorserneqarunik
inuiaqatigiinni allatuulli peqataasinnaapput
Med de rette hjælpemidler kan personer med handicap
fungerer i samfundet på lige fod med alle andre*

*Tiliup paasisassarsiorluni angalaneraniit assi.
Billedet er fra Tilioqs orienteringsrejse*

Bilag 2 Reaktion på henvendelse

Kategori	Forklaring
Klage til det sociale ankenævn	Rådgivning om at klage til det sociale ankenævn
Klage til ombudsmanden	Rådgivning om at klage til ombudsmanden
Klage til både Det Sociale Ankenævn og Ombudsmanden	Rådgivning om at klage til enten det sociale ankenævn eller ombudsmanden, eller begge dele.
Lytte	Herunder lytte til folks problemer eller frustrationer, historier om forhold for personer med handicap, personer med handicap der mangler nogle at snakke med om deres handicap.
Pissassarfik	Rådgivning om at borgeren kan søge om forløb til Pissassarfik hos kommunen eller, at de søger vejledning hos Pissassarfik om specifikke diagnoser.
Kommune	Herunder henvisning til at gå tilbage til kommunen og spørge ind til sag og evt. spørge om aktindsigt, søge kommunen om hjælpemidler eller støtte, rykke for en sag, vejledning om at borgeren har ret til en skriftlig begrundet afgørelse fra kommunen og ret til klagevejledning.
Patientvejleder	Rådgive om at henvende sig til patientvejleder.
Loven	Herunder rettigheder i forhold til loven, hvilken myndighed har ansvaret for at sikrer de forskellige rettigheder i henhold til loven.
Rådgivning om handicapkonventionen	Herunder lovgivning om rettigheder i forhold til FN's handicapkonventionen.
Andet	
Henvisning til anden myndighed/instans	Herunder henvisning til Sundhedsvæsenet, gældssanering, IKIU, arbejdsskadestyrelsen m.m.
Anden rådgivning	Herunder rådgivning om skat, gældssanering, uddannelsesmuligheder, hjælpemidler, foreninger m.m.

NAMMINERISAMIK INUUNEQARNEQ ET SELVSTÆNDIGT LIV